

HENKILÖKOHTAISTAMINEN OPINTOJEN NOPEUTTAJANA

**Savon ammatti- ja aikuisopiston
käytännöt opiskelijoiden kokemina**

**Timo Piirainen
Kehittämishankeraportti
Toukokuu 2006**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä Piirainen, Timo	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivut 42	Kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi HENKILÖKOHTAISTAMINEN OPINTOJEN NOPEUTTAJANA. Savon Ammatti- ja aikuisopiston käytännöt opiskelijoiden kokemina.		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu		
Työn ohjaaja WEISSMANN, Kirsti		
Toimeksiantaja Savon ammatti- ja aikuisopisto		
Tiivistelmä <p>Tämän kehittämishankkeen tavoite oli kaksitahoinen. Ensinnäkin kartoittaa ja koota yhteen Savon ammatti- ja aikuisopiston Presidentinkatu 3:ssa kirjatut toimintatavat opiskelijoiden opiskelun henkilökohtaistamiseksi. Oppilaitoksen toimintaohjeet opiskelijoiden opiskelun henkilökohtaistamisessa koskevat ja velvoittavat ensisijaisesti ryhmänohjaajia, opinto-ohjaajia ja opettajia. Toiseksi tavoitteena oli selvittää opiskelijoiden kokemuksia oppilaitoksen käytännöistä opiskelun henkilökohtaistamisessa eli opiskelijoiden näkemyksiä oppilaitoksen onnistumisesta heidän opiskelunsa henkilökohtaistamisen edistämiseksi. Tässä työssä henkilökohtaistamisen käsite sidotaan elinikäisen oppimisen periaatteeseen ja viime vuosien koulutuskulttuurin muutokseen.</p> <p>Kehittämishankkeen empiirinen aineisto hankittiin kyselyllä, johon vastasi 88 ammatillista perustutkintoa suorittavaa opiskelijaa, joille oli tehty opintojen alussa hyväksilukuja. Kyselyn perusteella pyrittiin löytämään vastaukset kehittämishankkeelle asetettuihin tavoitteisiin.</p> <p>Kehittämishankkeen tuloksena voidaan todeta, että Savon ammatti- ja aikuisopiston Presidentinkatu 3:n yksikössä toimitaan opiskelijoiden opiskelun henkilökohtaistamisen suhteen oppilaitoksessa kirjattujen toimintatapojen mukaan. Erityisesti opintojen alussa opiskelijat kokivat opiskelunsa henkilökohtaistamisen onnistuneen luvulla tavalla. Sen sijaan opintojen edetessä opiskelun henkilökohtaistaminen prosessina unohtuu liian usein. Suurelle osalle kyselyyn vastanneista opiskelijoista opiskelun henkilökohtaistaminen ja opiskelun henkilökohtaistuminen on vieras asia, joten sen suhteen ei ole olemassakaan juuri minkäänlaisia odotuksia tai toiveita.</p> <p>Tulevaisuudessa opiskelun henkilökohtaistamisen lisääntyessä oppilaitoksessa joudutaan panostamaan henkilökohtaistamisesta tiedottamiseen, ohjaukseen ja käytännön järjestelyihin opetuksessa opiskelijoiden opintoaikojen nopeuttamiseksi ja opiskelun tehostamiseksi.</p>		
Avainsanat Henkilökohtaistaminen, henkilökohtaistuminen, henkilökohtainen opiskelusuunnitelma		
Muut tiedot Liitteitä 6 kpl		

Author(s) Pirainen, Timo	Type of Publication Development project report	
	Pages 42	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title PERSONALIZATION IN FASTENING STUDIES. The practices in Savo Vocational college by the experiences of students.		
Degree Programme Teacher Educational College		
Tutor(s) WEISSMANN, Kirsti		
Assigned by Savo Vocational College		
Abstract <p>This development project has two different targets. Firstly was to find and gather together all the procedures in the students studies personalization in Savo Vocational College in unit Presidentinkatu 3. The colleges procedures in students studies personalization are concerning first of all team counsellors, study counsellors and teachers. Secondly the goal was to find the students experiences in colleges practises in students studies personalizations. In this development project the personalization is tied on the life long learning principle and the changes in education culture in last decades.</p> <p>The empirical material of this development project was picked up by questionnaire, which has 88 participants of vocational students, who has got acceptance in there studies. The questionnaire was arranged to find the answers for the targets, which was aimed to this development project.</p> <p>The results of this development project are, that the personnel in Savo Vocational college acts according the procedures they have involved. Especially in the beginning of studies the students were satisfied in their studies personalization. But in the process of studies the personalization does not work any more. The personalization of studies is quite strange for some students, so they do not wait anything for that.</p> <p>In the future the personalizations of the studies are increasing. Therefore the college have to charge resources in information of personalization, counselling and practical arrangements in teaching to answer the challenge of fastening study time and improving the studies.</p>		
Keywords Personalization, Personal plan of studies		
Miscellaneous Appendix 6 pieces		

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	3
2	HENKILÖKOHTAISTAMINEN SAVON AMMATTI- JA AIKUISOPISTOSSA	5
	2.1 Henkilökohtaistaminen oppilaitoksen toimintaohjeissa	5
	2.2 Kehittämishankkeen merkitys oppilaitokselle	6
	2.3 Kehittämishankkeen tavoitteet	7
3	HENKILÖKOHTAISTAMISEN KÄSITTEISTÖ	9
	3.1 Elinikäinen oppiminen	9
	3.2 Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen	10
	3.3 Henkilökohtaistaminen	12
4	OPISKELIJA KOULUTUSKULTTUURIN MUUTOKSESSA	17
	4.1 Viime vuosikymmenten virtauksia	17
	4.2 Henkilökohtaistaminen oppilaitoksessa toteutuneena toimintana	21
	4.3 Henkilökohtaistuminen opiskelijan kokemana	24
5	KYSELYN KESKEISET TULOKSET	26
6	LOPUKSI	27
	LÄHTEET	29
	LIITTEET	
	Liite 1. Opintojen hyväksilukeminen	31
	Liite 2. Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS)	34
	Liite 3. Ryhmänohjaajan tehtävät	35
	Liite 4. Lomake opintojen hyväksilukemista varten	36
	Liite 5. Kyselylomake	39
	Liite 6. Kyselyn vastaukset	41
	KUVIOT	
	Kuvio 1. Koulutuskulttuurin muutos on siirtymistä opettamisesta oppimiseen	18

1 JOHDANTO

Opettajan pedagogisiin opintoihin kuuluvassa toimintaympäristöjen kehittämisen opintokokonaisuudessa tarkastellaan ammatillisen koulutuksen sidoksia ympäröivään yhteiskuntaan ja työelämään. Tämän opintokokonaisuuden laajin oppimistehtävä on kehittämishanke, jonka osaamistavoitteena on, että opiskelija kykenee määrittämään tavoitteita, jotka koskevat omaa pedagogista toimintaa ja/tai oman oppilaitoksensa kehittämistyötä (Opinto-opas 2005-2006, 16-19). Parhaimmillaan kehittämishanke pyrkii vastaamaan näihin molempiin tavoitteisiin. Tämän kehittämishankkeen kunnianhimoisena päämääränä oli ylittää näihin molempiin tavoitteisiin.

Tämä kehittämishanke oli oppilaitoksen kehittämiseen liittyvää, sillä sen pohjana ovat oppilaitoksessa kirjatut toimintatavat opiskelijoiden opiskelun henkilökohtaistamiseksi sekä opiskelijoiden henkilökohtaiset arvioinnit oman opiskelun henkilökohtaistumisen toteutumisesta. Opiskelijoille tehdyn kyselyn avulla konkretisoitiin opiskelun henkilökohtaistumista yksilötasolla sekä peilattiin todellisuudessa tapahtuneita opiskelun henkilökohtaistamistamisia Savon ammatti- ja aikuisopistossa eri yhteyksissä kirjattuihin opiskelun henkilökohtaistamisohjeisiin ja -tavoitteisiin. Omaan pedagogiseen kehittämiseeni tämä työ liittyi siten, että sen tarkoitus oli myös pohtia henkilökohtaista kasvuani kohti opettajuutta omakohtaisesti havaittujen ja koettujen ilmiöiden kautta eri oppilaitoksissa sekä koulutuksen kentällä yli kolmenkymmenen vuoden aikaulottuvuudella. Pyrin sitomaan opiskelijoille tehdyn kyselyn tuottaman palautteen omiin kokemuksiini ja näkemyksiini koulutuksen muutoksessa.

Alkunsa tämä kehittämishanke sai syksyllä 2005, kun kysyin Savon ammatti- ja aikuisopiston opinto-ohjaaja Jorma Väätäiseltä, millaisia selvityksiä tai kartoituksia oppilaitokselle olisi tarpeen tehdä opettajan pedagogisiin opintoihin liittyvänä opiskelijan kehittämishankkeena. Pohjois-Savon Opinto-ohjaajat ry:n puheenjohtaja Väätäinen vetää Kuopion seudulla opetushallituksen koordinoimaa valtakunnallista oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämishanketta, joten hänellä on kokonaisvaltainen näkemys Savon ammatti- ja aikuisopiston toiminnan kehittämistarpeista erityisesti opiskelijoiden näkökulmasta ja niitä varten tarvittavista mahdollisista taustaselvityksistä. Hän ehdotti lopulta lokakuussa 2005, että voisin tehdä pienimuotoisen ja suurieleisen kehittämishankkeen opiskelijoiden henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien toteutumisesta ja toteutumisessa kohdatuista ongelmista.

Tämän kehittämishankkeen nimeksi näin ollen muotoutui ”*Henkilökohtaistaminen opintojen nopeuttajana. Savon ammatti- ja aikuisopiston käytännöt opiskelijoiden kokemina*”. Käsittelen tässä oppimistehtävässä henkilökohtaistamisen käsitettä osana elinikäisen oppimisen ideologiaa ja tuon esille henkilökohtaistamisen käytäntöä sekä oppilaitoksen että opiskelijoiden näkökulmasta. Lähestyn ensin aihetta yleisellä tasolla ja pyrin sen jälkeen etsimään ”henkilökohtaistamisen henkeä” yksityiskohtaisemmin oppilaitoksen käytänteistä ja opiskelijoiden omista kokemuksista.

Opiskelun henkilökohtaistaminen on tullut tunnetuksi erityisesti aikuiskoulutuksessa ja erityisesti näyttötutkintoihin liittyvissä opinnoissa. Tässä hankkeessa kohteena ovat kuitenkin enimmäkseen noin 20-vuotiaat nuoret, yleensä työkokemusta ja ammatillista koulutusta vaille olevat henkilöt, jotka suorittavat toisen asteen ammatillisia opintoja tavoitteenaan ammatillinen perustutkinto (120 ov). Vaikka hankkeen keskeiset käsitteet ovat erityisesti aikuiskoulutukseen lanseerattuja, silti tarkastelen valittua kohderyhmää kyseisten käsitteiden kautta.

Opiskelun henkilökohtaistamiseen viitataan sekä laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 21.8.1998/630) että asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (A 6.11.1998/811).

Henkilökohtaistaminen käsitteenä ei löydy lainsäädännöstä, vaan laissa (30§) on mainittu opiskelijan oikeuksista osaamisen tunnustamiseen sekä opintojen hyväksilukemiseen. Lisäksi asetuksessa (12§) on maininta myös osaamisen tunnustamisesta. Nämä molemmat asiat ovat henkilökohtaistamisen ydintä ja käytännön keinoja toteuttaa henkilökohtaistamista.

Opetusministeriön koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003 - 2008 (Koulutus ja tutkimus 2003 - 2008) viitataan useissa kohdissa opiskelun henkilökohtaistamiseen, aikaisemman osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen sekä oppilaitosten väliseen yhteistyöhön. Siksi kaikkien ammatillisissa oppilaitoksissa työskentelevien opettajien on ainakin jossain määrin perehdyttävä opiskelijoiden opiskelun henkilökohtaistamiseen ja oppimisen henkilökohtaistamiseen sekä tiedostettava aikaisemman osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen periaatteet.

Kehittämishankkeen tavoitteena on myös oppia ymmärtämään, että osa opiskelijoista etenee opinnoissaan muita nopeammin. Opiskelijoiden taustat ovat erilaisia mm. pohjakoulutuksen sekä aikaisemmissa opinnoissa menestymisen suhteen. Myös nämä ”nopeammin edistyvät” opiskelijat ovat oikeutettuja oppilaitoksen antamaan ohjaukseen ja tukeen, mitä pidetään itsestäänselvytenä ”heikommin menestyville” opiskelijoille.

2 HENKILÖKOHTAISTAMINEN SAVON AMMATTI- JA AIKUISOPISTOSSA

Yhteiskunnassa vallitsevia poliittisia linjauksia tarkistetaan aina eduskuntavaalien jälkeen uuden hallituksen aloittaessa toimintaansa. Nykyisen Vanhasen hallituksen määrittelemissä koulutuspolitiikan painopisteissä (Koulutus ja tutkimus 2003-2008) ovat näkyvästi esillä mm. koulutuksen tehokkuusajattelu, elinikäisen oppimisen strategia, henkilökohtaiset opiskelusuunnitelmat sekä ammatillisen koulutuksen merkitys. Lisäksi ammatillisen koulutuksen arvostusta pyrkivät kohottamaan sekä ammatilliset koulutuksen järjestäjät, tietyt opetusviranomaiset ja opiskelijajärjestöt, työnantajajärjestöt sekä myös työntekijäjärjestöt. Ammatillisen koulutuksen puolestapuhujat ovat huolissaan luonnollisesti tulevaisuuden työvoimapulasta.

2.1 Henkilökohtaistaminen oppilaitoksen toimintaohjeissa

Savon ammatti- ja aikuisopistosta löytyy henkilökohtaistamisesta, kuten esim. henkilökohtaisesta opiskelusuunnitelmasta sekä opintojen hyväksilukemisesta mainintoja useista eri lähteistä. Koko laajan Savon koulutuskuntayhtymän opetussuunnitelman yhteisessä osassa on mainittu miten henkilökohtaistamista pitäisi käytännössä toteuttaa oppilaitoksessa. Vuoden 2005 alussa päivättyssä opetussuunnitelmassa käytetään vielä käsitteitä henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS) laatiminen sekä aiempien opintojen hyväksilukeminen, vaikka kyse on nykytermeillä opiskelun henkilökohtaistamisesta.

Savon ammatti- ja aikuisopiston opetussuunnitelman (2005, 16-17) mukaan opiskelijoille laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma suoritettavan koulutusohjelman opetussuunnitelman ja opiskelijan omien valintojen perusteella yhteistyössä ryhmänohjaajan tai opinto-ohjaajan kanssa. Suunnitelmaan vaikuttavat opiskelijan omat valinnat valinnaisista sekä ammatillisesti ja vapaasti valittavista opinnoista, hyväksilukemiset aiemmasta osaamisesta ja opiskelijan yksilöllinen eteneminen opiskelussa. Erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), johon sisältyy henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Opiskelijoilta ja opinto-ohjaajilta saamani tiedon mukaan yleisimmin HOPS:n laatimiseen ovat osallistuneet oppilaitoksen puolelta ryhmänohjaajat, harvemmin opinto-ohjaajat.

Opetussuunnitelmassa (Emt. 16) todetaan edelleen, että hyväksilukujen periaatteet löytyvät tutkintokohtaisista opetussuunnitelmista. Näillä ohjeistuksilla ryhmänohjaajat ovat hoitaneet henkilökohtaistamisen aloittamisen oppilaitoksessa. Sen sijaan henkilökohtaistaminen koko opintojen ajan kestävässä prosessina jää ilman mainintoja opetussuunnitelmissa.

Myös Savon koulutuskuntayhtymän toimintasäännössä on lyhyesti todettu, että koulutuspäällikkö hyväksyy vastuualueensa opiskelijoiden henkilökohtaiset opiskelusuunnitelmat (HOPS) ja ryhmänohjaaja vastaa opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinnasta ja toteutumisen seurannasta yhteistyössä erityisopetuksen ja opiskelijahuollon henkilöstön kanssa. (Savon koulutuskuntayhtymä 2005, 5-6). Näissä toimintasäännön kohdissa on siis määritelty työnjako opiskelijan opiskelun henkilökohtaistamisprosessissa eri henkilöiden kesken. Lisäksi ryhmänohjaajan tehtävänä on pitää yhteyttä opiskelijoiden vanhempiin/huoltajiin, joten myös sitä kautta ryhmänohjaajan asema opiskelun henkilökohtaistamisessa on keskeinen. Kun myös opinto-ohjaajan yhtenä tehtävänä on ohjata opiskelijoita opiskeluun, elämänhallintaan ja urasuunnitteluun liittyvissä kysymyksissä opiskelun eri vaiheissa sekä opettajan yhtenä tehtävänä on vastata omalta osaltaan opiskelijan ohjauksesta, niin tässä ovat keskeisimmät henkilöt opiskelijan opiskelun henkilökohtaistamisen neliössä.

Opettajilla ja muulla opetusta tukevalla henkilökunnalla on käytössään ryhmänohjaajan kansio, johon on kerätty ohjeistusta mm. opiskelun henkilökohtaistamiseen liittyen. Ryhmänohjaajan kansiossa on mm. oma lukunsa opintojen hyväksilukemisesta (liite 1), henkilökohtaisesta opiskelusuunnitelmasta (liite 2) sekä ryhmänohjaajan tehtävistä (liite 3). Lisäksi opiskelun henkilökohtaistamisen parissa työskentelevät käyttävät opintojen hyväksilukemista varten laadittua lomaketta (liite 4). Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS) otsikon alla selvitetään henkilökohtaistamisen käynnistyminen sekä siihen osallistuvat henkilöt oppilaitoksessa.

2.2 Kehittämishankkeen merkitys oppilaitokselle

Kehittämishankkeen aihepiiri liittyy kiinteästi Savon ammatti- ja aikuisopistossa opinto-ohjauksen toimintakokonaisuuteen. Lisäksi sillä on erityisesti yhteyksiä tekniikan ja liikenteen, matkailu-, ravitsemis- ja talousalan sekä sosiaali- ja terveystieteiden opetukseen, sillä kohderyhmänä olevat opiskelijat opiskelevat kyseisten koulutusalojen perustutkintoja.

Oppilaitoksen kehittämisen kannalta hanke antaa taustatietoa koulutustarjonnan markkinointiin ja tiedottamiseen. Näillä näkymin ainakin ylioppilasohjaisten linjojen markkinointiin panostetaan tulevaisuudessa. Tavoitteena on tuoda esille mahdollisuus hankkia kahdessa vuodessa ammatti. Lisäksi aikuiskoulutus on koko ajan lisääntymässä. Oppilaitoksen nimen jälkimmäinen osakin velvoittaa aikuiskoulutuksen kehittämiseen. Aikuiskoulutuksessa erityisesti aikaisemman osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen korostuvat ja sitä kautta opiskelun henkilökohtaistamisen tarve sekä henkilökohtaistamiseen liittyvä henkilökunnan osaaminen tulevat ajankohtaisiksi.

Tämän kehittämishankkeen toivotaan hyödyttävän oppilaitosta mm. siten, että oppilaitos pystyisi entistä paremmin kouluttamaan uusia, osaavia ammattilaisia myös työvoimahallinnon kautta koulutukseen ohjautuvista työttömistä ja työnvaihtajista. Sitä varten tarvitaan lisää tietoa ja kokemuksia onnistuneista opetus- ja ohjausjärjestelyistä aikaisemman osaamisen hyödyntämiseksi ja sitä kautta opiskeluaikojen lyhentämiseksi ja tehostamiseksi. Tavoitteena on henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien yhdenmukaisuus kaikilla oppilaitoksen koulutusaloilla. Nämä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 2003 - 2008 mainitut painotukset; koulutuksen tasavertaisuus sekä koulutuksen tuloksellisuus ja vaikuttavuus ovat myös Savon ammatti- ja aikuisopistossa tärkeäksi koettuja kehittämisen kohteita. Kenties tämä kehittämishanke pystyy antamaan oppilaitokselle edes jotakin ideoita kehittämisen pohjaksi.

2.3 Kehittämishankkeen tavoitteet

Kehittämishankkeen tavoite oli kaksitahoinen; selvittää ja konkretisoida **ensinnäkin** koulun käytänteitä henkilökohtaistamisessa toteuttamisessa ja **toiseksi** opiskelijoiden henkilökohtaisia kokemuksia henkilökohtaistamisen toteutumisessa. Tämä kaksitahoinen tavoite on luettavissa myös kehittämishankkeen nimen alaotsikossa sanoista ”opiskelijoiden kokemina”.

Ensinnäkin tämän kehittämishankkeen tarkoitus oli selvittää henkilökohtaistamisen koulukohtaisia käytänteitä opiskelijoiden opintojen aikana. Näihin selvitettäviin asioihin kuuluivat mm. henkilökohtaistamisesta tiedottaminen opiskelijoille eli henkilökohtaistamisen aloittaminen, opiskelijan ja opettajan/ohjaajan asema henkilökohtaistamisprosessissa sekä henkilökohtaistamisen jatkuvuus opintojen aikana. Näihin kohtiin haettiin vastauksia kyselylomakkeen (ks. liite 5) kohdilla 1-10.

Toiseksi kehittämishankkeen tarkoituksena oli selvittää:

1. onko oppilaitos pystynyt järjestämään opiskelijoiden henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa suunniteltuja opintoja etukäteen määritellyssä ajassa
2. millaisia ongelmia opiskelijat ovat kohdanneet henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman toteutumisessa
3. mistä muista oppilaitoksista opiskelijat ovat suorittaneet henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan sisällytettyjä opintoja?

Näihin kohtiin saatiin vastauksia kyselylomakkeen kohdista 11-14.

Savon ammatti- ja aikuisopistossa opiskelun henkilökohtaistaminen on arkipäivää, mutta sen toteutumisesta opiskelijoiden kannalta ei ole tehty minkäänlaisia selvityksiä. Tämä kehittämishanke yrittää paikata tätä aukkoa etsimällä vastauksia seuraavaan kahteen ydinkysymykseen:

1. Ovatko opiskelijat pystyneet opiskelemaan siinä aikataulussa ja sillä tavalla kun heille on annettu ymmärtää sen olevan mahdollista?

Oppilaitoksessa ei ole kokonaisvaltaista käsitystä nopeamman aikataulun mukaan opiskelevien opinnoissaan mahdollisesti kohtaamista vaikeuksista. Oppilaitoksessa ei tiedetä tarkkaan, onko opetuksessa ja opiskelun tukipalveluissa pystytty vastaamaan niihin opiskelijoiden odotuksiin, joita oppilaitoksen koulutustarjonnassa yleensä ja opetuksen henkilökohtaistamisessa erityisesti on luvattu järjestää.

2. Onko oppilaitoksessa tarvetta panostaa opetusta ja ohjausta myös niille opiskelijoille, joille opiskelu ja oman elämänhallinta ulkonaisesti näyttäisi sujuvan ongelmitta.

Esimerkiksi ylioppilaiden määrä lisääntyy koko ajan opiskelijoista. Heitä tulee mm. kesken lukuvuoden esim. ammattikorkeakouluopintojen keskeyttämisen takia toisen asteen ammatillisiin opintoihin. Myös ns. ammatinvaihtajien määrän lisääntyminen näkyy siten, että toista, uutta ammatillista perustutkintoa opiskelevia on vuosi vuodelta yhä enemmän. Samoin oman ammatillisen perustutkinnon täydentäminen jollakin lähialan perustutkinnolla eli kahden eri koulutusohjelman tai perustutkinnon suorittaminen ajallisesti yhtä aikaa tai peräkkäin on kasvussa.

3 HENKILÖKOHTAISTAMISEN KÄSITTEISTÖ

Tämän kehittämishankkeen yhtenä tarkoituksena on tarkastella yksittäisen opiskelijan yksilöllisyyden huomioimista toisen asteen opinnoissa. Siksi tämän työn keskeiset käsitteet liittyvät opiskelun yksilöllisiin mahdollisuuksiin opiskelijan näkökulmasta katsottuna. Näitä opiskelijan mikrotason ratkaisuihin vaikuttavia avainsanoja koulutuksen kielessä ovat henkilökohtaistaminen ja sen lähikäsitteet henkilökohtainen opiskelusuunnitelma tai –opiskeluohjelma sekä henkilökohtaistuminen. Myös hyväksilukemisen periaate sekä aikaisemman osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen ovat arkipäivän termejä ammatillisissa oppilaitoksissa. Kaikkien kyseisten käsitteiden taustalla on puolestaan elinikäisen oppimisen ajatus.

3.1 Elinikäinen oppiminen

Elinikäinen oppiminen on yleisnimike kaikelle sille oppimistoiminnalle, joka jatkuu läpi elämän ja jonka kohde, intensiteetti ja systemaattisuus vaihtelevat yksilöstä ja elämäntilanteesta toiseen (Kajanto & Tuomisto 2001, 278). Henkilökohtaistamisessa toteutuu siis elinikäisen oppimisen ideologia. Elinikäisessä oppimisessä tunnetaan yleisesti kolme muotoa; formaalinen, ei-formaalinen ja informaalinen oppiminen.

Formaalinen oppiminen

Formaalisella (muodollisella) oppimisella tarkoitetaan perinteistä ja yleensä mitattavaa (arvioitavaa) oppimista, joka tapahtuu koulutusjärjestelmän piirissä. Siitä saadaan yleensä lopputuloksena todistus tai todistuksia saavutetusta osaamisesta. Muodollinen oppiminen tapahtuu formaalisissa kasvatustilaisuuksissa, jotka on hierarkisesti järjestetty peruskoulusta aina yliopistoon saakka. Muodollisella oppimisella pyritään yleensä tutkintoon tai tutkintoihin. (Tuomisto 2001, 23.) Toisen asteen ammatillisissa opinnoissa opiskelijan opiskelun henkilökohtaistumiseen vaikuttaa olennaisesti muodollinen oppiminen, sillä henkilökohtaisten opiskeluohjelmien laatimista ohjaavat mm. todistukset aikaisemmista opinnoista tai aikaisemmin muulla tavoin saavutetusta osaamisesta.

Ei-formaalinen oppiminen

Ei-formaalisella (ei-muodollisella) oppimisella tarkoitetaan kaikkia niitä oppimista varten organisoituja toimintoja, jotka tapahtuvat muodollisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella. Tällainen

oppiminen perustuu lähinnä opetusta järjestävän organisaation tai yksilön omiin oppimistarpeisiin. (Emt. 23-24). Esimerkkinä tulee mieleen urheiluseurojen valmennustoiminta, joka ei tähtää minkään valmentajatutkinnon suorittamiseen. Sen sijaan yksilön, esim. nuoren urheilijan omat oppimistarpeet ohjaavat tätä ei-muodollista oppimista. Ammatillisia opintoja suorittavien joukossa on ns. urheilijoiden ammatillisessa koulutuksessa olevia nuoria, joiden kohdalla ei-muodollinen oppiminen voi olla esim. oman urheilulajin harrastamisessa tapahtuvaa oppimista.

Informaalinen oppiminen

Informaalinen oppiminen on ensisijassa kokemusperäistä ja ei-institutionaalista oppimista. Se eroaa muusta oppimisesta opiskelijan itselleen asettaman selkeän tavoitteen ja tavoitteen saavuttamiseksi asetetun kontrollin perusteella. (Marsick & Watkins 1990, 5-7.) Esimerkkinä informaalisesta oppimisesta voidaan mainita kokemuksista oppiminen työelämässä tai satunnaisoppiminen jonkin sattumalta esiin tulleen tapauksen yhteydessä. Kaikkiin toisen asteen ammatillisiin opintoihin sisältyy vähintään 20 opintoviikon laajuinen työssäoppimisjakso. Työssäoppimisjaksolla voidaan todeta tapahtuvan tällaista informaalista oppimista.

Koulutusjärjestelmän tavoitteena on tuottaa oppimisen tuloksena osaamista. Aina kuitenkin oppiminen ei jalostu osaamiseksi asti, vaan ainoastaan tiedoksi siitä mitä oikeastaan pitäisi osata. Toisaalta oppimista tapahtuu myös muualla kuin koulussa, oppilaitoksen tiloissa tai työssäoppimisessa oikeassa työelämässä. Oppimista tapahtuu jatkuvasti myös tavallisessa arkielämässä. (Tuomisto 2001, 25 ja 38.) Tätä ns. satunnaisoppimista ei usein ajatella oppimiseksi, koska yksilö ei ole tietoisesti asettanut itselleen mitään määrällisiä tai laadullisia oppimistavoitteita. Sen sijaan formaalisessa oppimisessa yksilön oppimiselle asetetaan yleensä ulkopuolelta (oppilaitoksen opetussuunnitelma) tavoitteet ja sisällöt eli keinot tavoitteiden saavuttamiseksi. Näin ollen tavoitteellisuus ja tietoisuus vaikuttavat siihen, kokeeko yksilö oppimisen merkitykselliseksi. Kun ihmisen toimintaa ei ajatella oppimiseen tähtääväksi, niin hän ei myöskään tiedosta oppivansa, vaikka oppimista tapahtuu jatkuvasti.

3.2 Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on käsite, joka on jo osittain korvannut ja tulee lähivuosina korvaamaan ns. hyväksilukemisen periaatteen. Hyväksilukemisella

tarkoitettiin sitä, että opiskelijalle pystyttiin hyväksilukemaan alkaviin opintoihinsa sellaiset opintosuoritukset muualla suoritetuista opinnoistaan, jotka ovat tavoitteiltaan ja keskeisiltä sisällöiltään suoritettavan (alkavan) koulutuksen mukaisia (Lahtinen, Lankinen, Penttilä & Sulonen 1999, 358). Aikaisempien opintojen hyväksilukeminen perustui olemassa oleviin todistuksiin ja se tapahtui yleensä oppilaitoksen omien periaatteiden mukaisesti opiskelijan tekemästä hakemuksesta. Hyväksilukemisen tavoitteena oli vähentää päällekkäisiä opintoja sekä tehostamaan (mahdollisesti nopeuttamaan) opintoja ja kannustamaan ottamaan opintoja myös oman oppilaitoksen ulkopuolelta. Kuningasajatuksena oli siis se, että kerran suoritettuja opintoja ei tarvitsisi suorittaa toista kertaa uusissa opinnoissa. Tämä oli teoriassa hyväksilukemisen periaate, mutta käytännössä se jäi monen opiskelijan kohdalla kuolleeksi kirjaimeksi.

Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustaminen on puolestaan laajempi käsite, sillä se sisältää muualla suoritettujen opintojen hyväksilukemisen lisäksi myös muulla tavalla hankitun osaamisen. Tätä muulla tavalla hankittua osaamista ovat mm. työelämässä ja harrastustoiminnassa hankitut osaamiset. Tämä antaa aikaisempien opintojen lisäksi erityisesti myös työelämässä hankitulle kokemukselle arvoa opiskelussa.

Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen ovat yhteydessä viime vuosien koulutuspoliittisiin linjauksiin. Tämän hetkinen keskeinen koulutuspoliittinen tavoite on koulutuksen talouden, tehokkuuden ja joustavuuden parantaminen. Tämä tavoite on nostanut koulun ulkopuolella opitun tunnustamisen tärkeäksi koulutuksen kehittämisen alueeksi. Myös EU:n koulutuspolitiikassa korostetaan epävirallisen oppimisen ja arkioppimisen tunnustamisen merkitystä ja kehoitetaan jäsenmaita toimenpiteisiin yksilön eri oppimisympäristöissä hankkiman osaamisen aikaisempaa laajempaan selvittämiseen ja muodolliseen tunnustamiseen sekä menetelmien kehittämiseen. (Aikaisemman hankitun osaamisen tunnustaminen koulutusjärjestelmässä 2004, 2.)

Opetusministeriön koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmasta vuosille 2003-2008 löytyy useita kehittämislinjauksia, painopistealueita tai tavoitteita, jotka sisältävät ja myös edellyttävät aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamista kaikilla koulutusasteilla. Näitä ovat mm. maininnat kaikkien lahjakkuusreservien käytöstä, aikuisen työvoiman koulutuksen parantamisesta, aikuisten osaamistason kohottamisesta, nuorten nopeammasta siirtymisestä koulutuksesta työelämään, moninkertaisen koulutuksen vähentämisestä sekä koulutusjärjestelmän ulkopuolisten oppimisympäristöjen hyödyntämisestä. Kolme ensimmäistä mainintaa sijoittuvat täydellisesti elinikäisen oppimisen ajatukseen.

Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustaminen ei ole merkityksellistä vain opiskelijan oppimispolulla etenemisessä. Tällä yksilön osaamisen dokumentoinnilla on jo nyt ja erityisesti tulevaisuudessa merkitystä rekrytoitaessa henkilöitä työmarkkinoille, varsinkin työvoimapulaa kärsivillä aloilla. Yhä useammat työnantajat ja yritykset hakevat nimenomaan osaajia tai ammattilaisia pikemminkin kuin tiettyä työntekijää tiettyyn työtehtävään.

Aikaisemman osaamisen **tunnistaminen** tarkoittaa sitä, että opiskelijan aikaisemmasta opiskelu- tai työhistoriasta voidaan todentaa esim. lausuntojen, suositusten tai todistusten perusteella oikea aikaisempi osaaminen. Tässä osaamisen kartoituksessa eli osaamisen tunnistamisessa selvitetään opiskelijan mahdollinen aikaisempi työkokemus ja koulutus, ATK-taidot, kielitaito sekä tuodaan esille ammatin osaamisvaatimukset (Löf 2005). Tämä aikaisemman osaamisen tunnustaminen voidaan jakaa vielä kahtia, osoitettuun ja saavutettuun osaamiseen. Osoitettu osaaminen on sitä, että opiskelijalla on siis olemassa dokumentti ko. osaamisesta. Saavutettu osaaminen on taas muuta kuin dokumentoitua osaamista. Aikaisemman osaamisen **tunnustaminen** puolestaan tarkoittaa sitä, että opiskelijan henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa hyväksytään ko. aikaisempi osaaminen osaksi hänen opintojaan. (Laitinen 2006.)

3.3 Henkilökohtaistaminen

Henkilökohtaistaminen

Henkilökohtaistaminen tähtää ammattitaidon kehittymiseen opiskelijan tavoitteiden, kokemusten ja opiskelulle antamien merkitysten huomioimisen ja tukemisen avulla. Huomioiminen tapahtuu tutkintojen perusteiden, opetussuunnitelman ja työelämän vaatimusten asettamissa rajoissa.

Henkilökohtaistaminen on prosessi, jossa oppimistavoitteita arvioidaan opiskelijälähtöisesti koko koulutuksen ajan. Menetelmänä on ohjaus ja ohjaustilanteissa opiskelijan tavoitteita reflektoidaan monimuotoisesti. Ohjaajana voivat olla opettajat, työpaikkaohjaaja, opiskelijaryhmä tai jokin muu opiskeluprosessissa mukana oleva taho. Henkilökohtaistamisen koulutuksen aikainen tulos voi näkyä ulkoisina opetusjärjestelyinä, mutta keskeisempää on opiskelijassa, opiskelijaryhmässä ja oppimisympäristössä tapahtuvat muutokset. Näitä voivat olla esim. vastuun ottaminen opiskelusta, vuorovaikutus opiskelijaryhmän ja opettajien kesken sekä ammattitaidon monipuolinen pohdinta ja kehittäminen. Koulutuksen jälkeisenä, pitkäaikaisena tuloksena on ammattitaitoinen ja ammatillista kehitystään ylläpitävä työntekijä. Parhaimmillaan henkilökohtaistaminen voimavaraistaa opiskelijaa

lisäten hallinnan tunnetta opiskelussa ja työssä, jolloin ammatillisen kehityksen ja tuottavuuden lisäksi myös työssä jaksaminen paranee. (Harju 2003.)

Opiskelun henkilökohtaistamisella pyritään vastaamaan sekä yksilöllisiin oppimistarpeisiin että työelämän tarpeita vastaavaan ammattitaitoon. Opiskelun henkilökohtaistamisen työväline on henkilökohtainen opiskelusuunnitelma tai oppimissuunnitelma. Se perustuu opiskelijan ja kouluttajan/kouluttajien väliseen avoimeen, luottamukselliseen ja opiskelijan ammatillista kehittymistä edistävään vuorovaikutukseen. Lähtökohtana on opiskelijan elämäkokemus ja aiemmin hankkima osaaminen, joka todetaan koulutus- ja työtodistusten sekä tarvittaessa lähtötasoarvioinnin avulla. (<http://www.pkky.fi/Resource.phx/pkky/aiko/opiskelu-aikossa/henkilokohtaistaminen.htx>.)

Henkilökohtaistaminen toteutuu ohjaus- ja oppimisprosessissa, jossa opiskelijan tavoitteita, kokemuksia ja opiskelulle antamia merkityksiä yhdistetään työelämän vaatimuksiin, tutkintojen perusteisiin ja opetussuunnitelmaan (Harju 2006, 2). Opiskelijan oman äänen kuuluminen oppimisprosessissa nimenomaan on opiskelun henkilökohtaistamista, joka lopullisesti tähtää opiskelijan ammattitaidon kehittymiseen. Henkilökohtaistamisessa ei voida juurikaan vaikuttaa tutkintojen perusteisiin tai opetussuunnitelmiin eikä työelämän vaatimuksiin, sen sijaan opiskelijan tavoitteita opiskelussa ja aikaisempia kokemuksia opiskelusta, työelämästä tai harrastuksista voidaan yksilöllisesti huomioida merkittävästikin henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman muodossa.

Opiskelijalta henkilökohtaistaminen edellyttää henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa yhteisesti asetettuihin tavoitteisiin sitoutumista. Se saattaa sisältää erinäisiä sopimuksia opiskelun toteuttamistavoista ja eri osapuolten vastuualueista. (Harju 2006, 13.)

Henkilökohtaistamisessa opettajalta vaaditaan läsnäoloa opiskelijan oppimisprosessissa myös sen jälkeen kun henkilökohtaistaminen eli käytännössä henkilökohtainen opiskelusuunnitelma on laadittu. Henkilökohtaistamista tulisi ideaalitalanteessa tapahtua koko ajan opintojen edetessä. Se tarkoittaa opiskelijan ja opettajan/opettajien jatkuvaa ja säännöllistä yhteydenpitoa asetettujen tavoitteiden arvioimiseksi, toteuttamiseksi ja saavuttamiseksi. Vuorovaikutus koko opintojen ajan on siis olennaista. Henkilökohtaistamisen päivittäminen edellyttää opiskelijalta ja opettajalta ongelmaratkaisutaitoja mahdollisesti henkilökohtaistamisessa eteen tulevien pulmatilanteiden selvittämiseksi. Harju (2006, 15-16) onkin koonnut luetteloksi niitä asioita, joita henkilökohtaistaminen opettajalta edellyttää:

- liittää substanssiosaaminen opiskelijan henkilökohtaiseen tilanteeseen
- kuunnella opiskelijaa kokonaisvaltaisesti ja havaita tämän elämäntilanteesta johtuvien tekijöiden vaikutus oppimistuloksiin
- edistää avointa ja opiskelijaa tukevaa keskustelua oppilaitoksen, opiskelijan, työnantajan ja muiden yhteistyöorganisaatioiden välillä
- ohjata opiskelijaryhmiä vuorovaikutukseen ja toimintaan, joka tukee opiskelun tavoitteita
- havaita ja määrittää oppimisvaikeuksia ja kyetä pedagogisesti ratkaisemaan ongelmia tai hakea apua ratkaisuiden selvittämisessä.

Koska opettajalta vaaditaan em. monipuolisia vaativia ominaisuuksia, niin luontevinta henkilökohtaistaminen on järjestää oppilaitoksessa opettajien ryhmätyönä, eräänlaisena jaettuna asiantuntijuutena.

Henkilökohtaistaminen opiskelun eri vaiheissa jakautuu 1. opiskeluun hakeutumisvaiheeseen, 2. näyttötutkinnon suorittamisvaiheeseen ja 3. tarvittavan ammattitaidon hankkimisvaiheeseen (Hulkkonen & Jakobsson 2005). Toisen asteen ammatillisia opintoja aloittavan opiskelijan tapauksessa henkilökohtaistamisessa on kyse ensisijaisesti hakeutumisvaiheen henkilökohtaistamiseen liittyvistä toimista ja joissakin tapauksissa tarvittavan ammattitaidon hankkimiseen liittyvistä toimista. Sen sijaan opintojen loppuvaiheessa mahdollisesti suoritettava näyttötutkinto ei ole ollut vielä arkipäivää tämän kehittämishankkeen aineistona olevien opiskelijoiden opinnoissa.

Hakeutumisvaiheen henkilökohtaistaminen sisältää (www.oph.fi/nayttotutkinnot/aihe) seuraavat toimenpiteet:

1. selvitetään hakijan lähtötilanne, tutkinto tai osa, koulutustarpeet ja –toiveet
2. selvitetään ohjauksen ja tukitoimien tarve
3. selvitetään hakijan aikaisemmin osoitettu osaaminen
4. selvitetään aikaisemmin saavutettu osaaminen
5. tehdään johtopäätös ja esitys näyttötutkinnon arvioijille
6. tarvittaessa ohjaus tarvittavan ammattitaidon hankkimiseen.

Toisen asteen ammatillisia opintoja aloittaessa opiskelijan henkilökohtaistaminen käsittää yllä olevasta luettelosta neljä ensimmäistä kohtaa ja osittain myös kohdat 5 ja 6. Kahdesta viimeisimmästä kohdasta tulee kyseeseen tietysti johtopäätösten tekeminen ja sitä kautta

henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa tehty suunnitelma koulutuksen tavoitteena olevan perustutkinnon ammatillisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Henkilökohtaistamisessa vaadittavat toimenpiteet vaativat oppilaitoksessa henkilökohtaistamista tekevältä opettajalta, ryhmäohjaajalta, opinto-ohjaajalta tms. melkoista asiantuntijuutta suomalaisesta koulutusjärjestelmästä ja ympäröivästä työelämästä. Mutta ennen kaikkea henkilökohtaistaminen edellyttää oppilaitoksen edustajalta vankkaa ohjauksellista näkemystä. Ihanainen (2003) nimittää tätä ominaisuutta inhimilliseksi ammattitaidoksi, opiskelijan itseisarvon tunnustamiseksi siten, että jokainen oppija on sellaisenaan kaiken lähtökohta ja perusta. Erityisesti nämä henkilökohtaistamista käytännössä tekevien vaatimukset kasvavat, kun opiskelijana on aikuinen henkilö laajalla koulutus- ja työhistorialla varustettuna tai kun opiskelijana on maahanmuuttaja tai erilainen oppija. Peruskoulusta suoraan tulevan opiskelijan tapauksessa henkilökohtaistaminen onkin huomattavasti helpompi rutiinitehtävä.

HOPS = henkilökohtainen opiskelusuunnitelma/henkilökohtainen opiskeluohjelma

Henkilökohtaistamisen ulkoinen merkki ja oikeastaan myös henkilökohtaistamisen ensimmäinen julkituotu virstanpylväs on henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS). Opetushallituksessa on määritelty henkilökohtaisten opiskeluohjelmien laatimisen perusteet. Näiden perusteiden mukaan HOPS on opiskeluun sitouttamisen ja sitoutumisen väline sekä myös itsearvioinnin, oppimisen arvioinnin ja urasuunnittelun väline (Opetushallitus 2000,6). Opetushallituksessa HOPS:n merkitys on nähty siis opiskeluun kiinnittymisessä ja kiinnittämisessä, opiskelun prosessoinnissa ja reflektoinnissa sekä myös opiskelun jälkeisiin koulutus- ja/tai työelämäyhteyksiin orientoimisessa. Kallio ja Kurhila (2000, 133) ovat nähneet HOPS:n luonteeltaan opinnoista muodostuvana karttana, jonka avulla opiskelija voi suunnistaa kohti asettamaansa tavoitetta.

Germon et al.(1998, 15-17) mukaan HOPS:lla on ainakin kolme merkittävää tehtävää.1) Ensimmäinen se toimii oppimisen järjestelyjen tukena. Siinä määritellään opiskelun tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi. Tavoite on oltava opiskelijan, opettajan ja oppilaitoksen yhteisesti määrittelemä, jotta siihen sitoutuminen onnistuu. 2) Toiseksi se voi olla myös opiskelijan elämänhallinnan ja arvomaailmojen jäsentäjä, sillä HOPS:ssa voidaan kirkastaa opiskelijan opiskeluunsa liittyviä merkityksiä ja koota opiskelijan aikaisempia oppimiskokemuksia. Lisäksi sille voidaan asettaa tulevaisuusorientoitunut tehtävä. Nämä ovat erityisen tärkeitä asioita erilaisille oppijoille ja maahanmuuttajille. 3) Kolmanneksi HOPS on asiantuntijuuden kehittämisen väline, koska sen toteutumista seurataan koulutuksen aikana. Opiskelijaa ohjataan tekemään HOPS:n avulla omaa

oppimistaan koskevia päätöksiä. (Ammatillisen peruskoulutuksen ja näyttötutkinnon perusteet 2004, 94).

Monelle toisen asteen ammatilliset opinnot aloittaneelle opiskelijalle HOPS:n merkitys ja tehtävä jäävät helposti hämäräksi. Savon ammatti- ja aikuisopiston liiketalouden perustutkinnon toisen vuoden opiskelijat eivät osanneet määritellä mitä HOPS on, miksi se on laadittu tai mihin sillä pyritään (Öyttenmaa et. al.2006). Todennäköisesti HOPS:n merkitys myös opiskelijoille avautuisi paremmin, jos opiskelijoiden henkilökohtaiset opiskelusuunnitelmat olisivat edes hieman toisistaan poikkeavia. Tasa-arvo ja samanlaisuus ovat arvoja, jotka eivät nuorissa aiheuta minkäänlaisia tunteuksia yksilöllisyydestä ja sitä kautta henkilökohtaistamisesta opiskelussa.

Henkilökohtaistuminen

Opintojaan aloittavan opiskelijan opiskelun yksilöllinen suunnittelu on henkilökohtaistamista, joka tapahtuu opiskelijan ja oppilaitoksen yhteistyönä. Sen tuloksena syntyy henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, joka tavoite on toteutua henkilökohtaisena opiskeluohjelmaksi. Sekä henkilökohtaisesta opiskelusuunnitelmasta että henkilökohtaisesta opiskeluohjelmasta käytetään yleisesti lyhennettä HOPS.

Spangar (2005, 2-7) esittelee lisäksi käsitteen henkilökohtaistuminen. Henkilökohtaistuminen on sitä, että opiskelija kokee oikeasti saaneensa henkilökohtaistamisesta ja sen pohjalta laaditusta HOPS:sta itselleen hyötyä opiskelun eri vaiheissa. Spangar kuvaa kuusi rajapintaa, missä henkilökohtaistuminen käytännössä onnistuu tai epäonnistuu. Näitä ovat oppilaitoksen ohjaukselliset tukitoimet, työssäoppimispaikan ohjaukselliset ja rakenteelliset järjestelyt, oppilaitoksen ja työpaikan yhteistoiminta, oppilaitoksen sisäiset toimintatavat yli opintoalarajojen, oppilaitosjohtamisen käytännöt opetushenkilökunnan henkilökohtaistamisen osaamisen edistämiseksi sekä opetushallituksen rooli henkilökohtaistamisen käytäntöjen kehittäjänä. (Spangar 2005, 8-9.) Kyseinen luettelo osoittaa, että opiskelijan omat tavoitteet, tarpeet ja toiveet saattavat olla selkeästi hahmotettuja, mutta opiskelun moniulotteisessa toimintaympäristössä ei ole kaikilla tasoilla jäsentynyt henkilökohtaistamisen periaate.

4 OPISKELIJA KOULUTUSKULTTUURIN MUUTOKSESSA

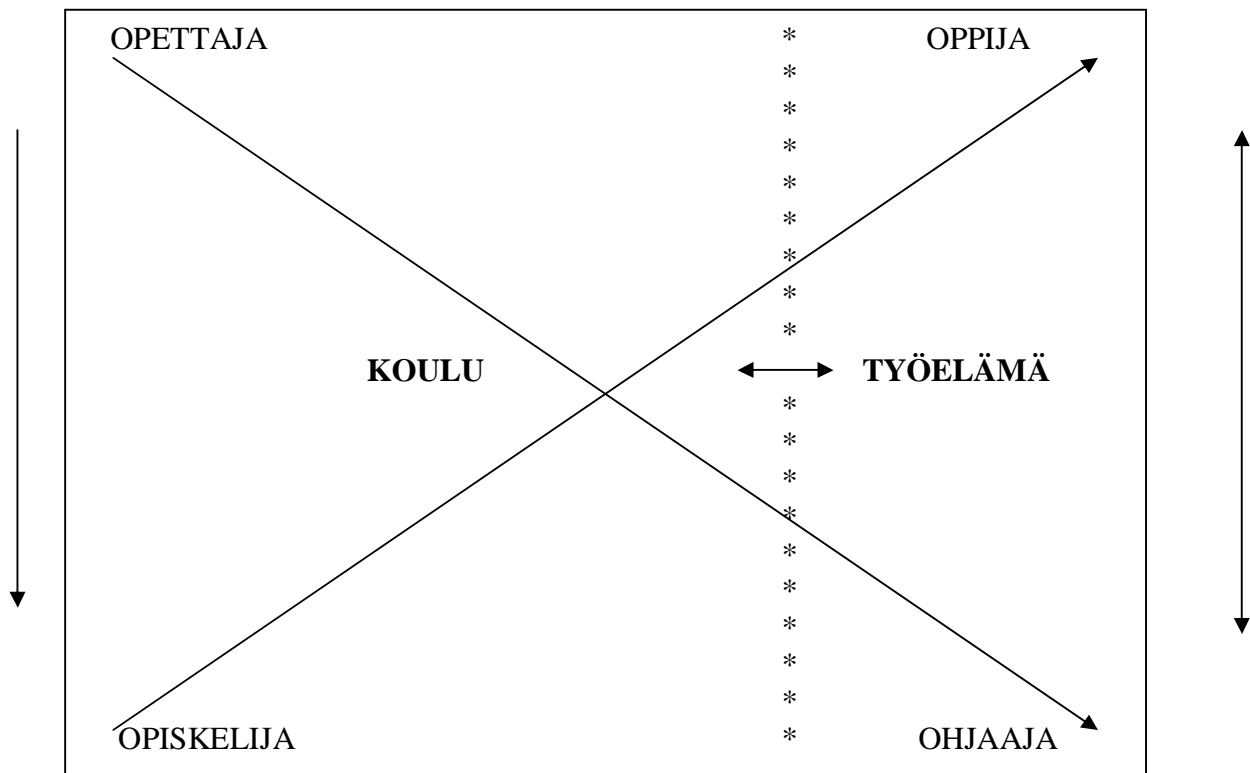
4.1 Viime vuosikymmenten virtauksia

Suomalaisen koulutusyhteiskunnan jokainen jäsen voi väittää olevansa omalla tavallaan koulutuksen asiantuntija. Jo 1960-luvulta lähtien oppivelvollisuus on kestänyt yhdeksän vuotta. Lähtökohtaisesti siis kaikilla 1960-luvulla ja sen jälkeen syntyneillä on vähintään yhdeksän kouluvuoden tuottama asiantuntijuus koulunkäynnistä. Monien ihmisten 1960- ja 1970-luvuilla hankittu pätevyys arvioida nykyajan koulutusta ei ole kuitenkaan ajantasaista. Kaikki eivät siis oikeasti ole koulutuksen asiantuntijoita, vaikka he sitä itselleen ja kanssaihmisilleen luulottelevat. Meillä työkseen opetuslalla toimivilla on kuitenkin huomattavasti pitemmät ja säännöllisesti toistuvat kokemukset koulumaailmasta ja sitä kautta saatu ajankohtaisempi asiantuntemus koulutusjärjestelmästä. Minäkin olen kuluttanut koulun penkkiä enemmän kuin kaksi kolmasosaa aktiivijastani elämässäni. Siksi uskallankin tuoda seuraavassa esille näkemykseni koulumaailman myllerryksistä oman oppimispolkuni varrelta oppilaan, opiskelijan, aikuisopiskelijan ja oppilaanohjaajan näkökulmasta katsottuna. Pyrin käsittelemään tässä tarkastelussani myös tämän työn kannalta keskeistä henkilökohtaistamisen käsitettä.

Maa­ilman­laajuisesti koulu­tuksessa tapahtuneet muutokset ovat saaneet vaikutteita ainakin kahdesta ismistä. Talouselämässä on reilun kymmenen vuoden ajan vallinnut ns. uusliberalistinen suuntaus, joka korostaa yksilön vapautta ja vastuuta omista tekemisistään. Sattumoisin yhtä jalkaa kasvatustieteissä ja myös pedagogiikassa on kohonnut valtavirraksi konstruktivismi, ns. konstruktivistinen oppimiskäsitys, jossa myös yksilö on merkittävässä asemassa, oman oppimisensa rakentamisessa eli konstruoimisessa. Näitä molempia suuntauksia edelsi tietysti joitakin muita suuntauksia, mutta missään niissä ei ollut yksilön asema niin korostunut. Ainakin kasvatustieteissä ja sitä myötä myös koulutuksessa ja opetuksessa yksilöllisyys näkyy huomattavasti selvemmin tänä päivänä kuin 1960-luvulla omina kansakoulu­aikoinani kenties behavioristisen oppimiskäsityksen ilmapiirissä. Opettajuudelle tämä oppimisen yksilöllistyminen ja siitä kohoavat yksilölliset toiveet ja tarpeet nähdä jokainen oppija omana persoonana asettavat aivan uusia haasteita. Siksi nykyään puhutaankin oppimisen ohjaamisesta eikä opettamisesta. Opiskelijatkin ovat muuttuneet erilaisiksi oppijoiksi, jotka tarvitsevat kuka mitäkin erityis­palvelua opintojen hoitamiseksi. Yhteisöllisessä oppimiskulttuurissa riitti yleensä opettajan auktoriteetti ja vanhempien kotikasvatus, kun nykypäivän yksilöllisessä oppimiskulttuurissa opettajan auktoriteetin ja vanhempien

kotikasvatuksen puuttuessa eivät mitkään koulun erityisopetus-, oppilaanohjaus-, kuraattori-, koulupsykologi- tai muut oppilashuollolliset palvelut ja tukitoimet tunnu riittävän.

Kaikkien nykyisten koulutuksessa meneillään olevien virtausten ja viirausten taustalla vaikuttavat muutamat keskeisimmät koulutuksessa tapahtuneet muutokset (kuvio 1), jotka ovat olleet voimakkaimmillaan viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Näitä koulutuskulttuurissa vaikuttaneita ilmiöitä voidaan kutsua esim. kehitykseksi tai muutokseksi, riippuen itse kunkin ilmiöitä tarkastelevan omista arvoista ja intresseistä. Otsikon mukaisesti mielestäni on parempi kutsua niitä muutoksiksi, jolloin ei tarvitse ottaa kantaa asioihin myönteisessä eikä kielteisessä mielessä.

opettaminen -----> oppiminen

KUVIO 1. Koulutuskulttuurin muutos on siirtymistä opettamisesta oppimiseen.

Koulutuksen kentillä törmää jatkuvasti sanontaan ”opettajuuden muutos”. Opettajan rooli onkin muuttunut omasta kouluajastani selvästi. Ennen opettajan tärkein tehtävä oli opettaa koulussa oppilaille massaopetuksena opetussuunnitelmassa määrättyjä opetussisältöjä muutamilla

yksinkertaisilla opetusmenetelmillä höystettynä. Olennaista oli siis opettajan opettaminen, toissijaista oli se, mitä oppilaat itse asiassa oppivat. Nykyään vallitsevat erilaiset, laajemmat käsitykset ja näkemykset ihmisestä, tiedosta, opettamisesta, oppimisesta ja osaamisesta, opettajan ja opiskelijan rooleista, opetussisällöistä ja oppimisympäristöistä. Itse asiassa on tapahtunut paljon laajempi muutos kuin vain opettajuuden muutos – on menossa koko oppimiskulttuurin murros, jossa erityisesti oppilaan, opiskelijan, oppijan tms. ympärillä tapahtuvat muutokset ovat vähintään yhtä huomattavia kuin opettajien ympärillä tapahtuvat muutokset.

Tänä päivänä opettajan odotetaan olevan opiskelijoiden oppimisen edistäjä, ohjaaja ja tukija. Opiskelija on puolestaan nykyään oppija, jonka oppimisen kautta odotetaan muuttuvan osaajaksi, erityisen ammattitaitoiseksi työntekijäksi työvoimapulaa kärsiville työmarkkinoille. Oppijat voivat olla hyvin erilaisia lähtökohdiltaan (esim. kulttuuri- tai perhetausta, oppimisvaikeudet, oppimistyyli tms.), joten opettajalla pitäisi olla myös hyvä opiskelijantuntemus pystyäkseen toimimaan oppimisen ohjaajana ja kohtaamaan opiskelijat yksilöinä. Oppijan puolestaan tulisi olla oman oppimisensa ja osaamisensa rakentaja, joten itseohjautuvuustaitojen ja vastuunoton omasta opiskelusta oletetaan olevan kaikille itsestäänselvyksiä. Opettajan ja opiskelijan asema oppimistapahtumassa ovat joka tapauksessa tasa-arvoistuneet. Tämän kehittämishankkeen käsitteellinen ydin, opiskelun henkilökohtaistaminen ja henkilökohtaistuminen konkretisoituvat juuri tässä uuden oppimiskulttuurin kohdassa, opiskelijan ja opettajan henkilökohtaisissa keskusteluissa ja heidän molempien rooliin sisältyvässä vastuunotossa opiskelun etenemisestä. Tämän päivän oppimiskulttuuri on siten mahdollistanut henkilökohtaistamisen hienon idean.

Opetussisällöt ovat edelleen määritelty opetussuunnitelmissa tavoitteiden ja mahdollisen arvioinnin lisäksi. Nykyinen kehittynyt oppimiskulttuuri antaa mahdollisuuksia huomioida opiskelijan aikaisemmin hankittua osaamista hänen edukseen yleisimmin henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatimisen avulla. Tämä on usein sitä henkilökohtaistamisen näkyvintä osaa, joka osoittaa opiskelijalle ja opettajallekin selkeästi opiskelun tavoitteet, aikataulutuksen sekä keinot tavoitteiden saavuttamiseksi. Henkilökohtaistaminen on myös opiskelijan yksilöllisyyden huomioimista. Opetussisällöt voivat olla samassakin koulutuksessa oleville opiskelijoille siis hyvin erilaiset. Siksi olisikin parempi puhua opiskelusisällöistä.

Oppimisympäristöt ovat myös monipuolistuneet. Oppimista tunnustetaan tapahtuvan myös koululuokan tai oppilaitoksen ulkopuolella. Nykyajan oppimisympäristöjä ovat oman oppilaitoksen

lisäksi kaikki muut oppilaitokset ja ympärillämme oleva oikea työelämä. Monipuoliset oppimisympäristöt ovat mahdollistaneet myös hyvin erilaiset koulutuksen järjestämistavat. Nämä koulutuksessa tapahtuneet ja tapahtuvat muutokset ovat mahdollistaneet myös elinikäisen oppimisen. Aikuisväestön koulutustason kohoamisen ja kohottamisen taustalla ovat olennaisesti mukana myös opiskelun henkilökohtaistamiseen liittyvät seikat.

Koulutuskulttuurin ja sen myötä oppimiskulttuurin muutos on antanut koulumaailmaan lisää liikkumatilaa. Ennen kateederilta tapahtuva opettajajohtoinen opetus oli paikalleen jämähtänyttä, yksipuolista inhimillisen pääoman siirtämistä uusille sukupolville. Se oli sekä opettajia että ennen kaikkea opiskelijoita puuduttavaa toistoa päivästä toiseen, vuodesta toiseen. Tämän päivän koulutuksesta ei puutu monipuolisuuden mahdollisuudet, eri asia on se, osataanko niitä käyttää hyväksi. Kaikessa oppimisen konteksteissa voidaan ottaa ainakin periaatteessa huomioon opiskelija yksilönä ja tarjota hänelle omakohtaisia ratkaisuja opiskelun ja oppimisen toteuttamiseksi. Tästähen opiskelujen henkilökohtaistamisessa on perimmältään kyse.

Oman opiskelun henkilökohtaistaminen oppilaitoksen mahdollistamana opintoja edistävänä toimena ei ole läheskään kaikille opiskelijoille kuitenkaan tuttu asia. Tämän kehittämishankkeeseen sisältyneen kyselyyn vastanneista opiskelijoista noin viideosa oli sitä mieltä, ettei heille ollut tehty lainkaan henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa tai he eivät ainakaan tienneet sen olemassaolosta (kysymys nro 1), vaikka kaikille kyselyyn osallistuneille on tehty henkilökohtainen opiskelusuunnitelma heti opintopolun alussa oppilaitoksessa annettujen ohjeistusten mukaisesti. Suuri joukko opiskelijoista siis oikeastaan tunnusti kyselyssä, että heille on tehty HOPS heidän tietämättään tai ainakaan tiedostamatta asiaa tai, että opintojen alussa käyty HOPS-keskustelu ei ole ollut heille merkittävä eikä ollut jäänyt siten mieleen!

Ammatillisiin opintoihin tulee edelleen suuri joukko melko passiivisia opiskelijoita, jotka ottavat kaiken vastaan sellaisena kuin se heille koulun ja opettajien toimesta tarjoillaan. Oman opiskelun itseohjautuvuudesta ja oppilaitoksen siihen tarjoamista mahdollisuuksista ei ole osalla opiskelijoista mitään käsitystä. Sen sijaan noin 90 % opiskelijoista oli sitä mieltä, että heille on luettu nykyisissä opinnoissa suoritettavaan perustutkintoon hyväksi aikaisempia opintoja (kysymys nro 2). Opiskelijoiden tiedossa on siis paljon paremmin hyväksilukemisen periaatteet kuin henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Hyväksilukeminen koetaan selkeästi opintoja edistävänä, helpottavana tai lyhentävänä konkreettisena toimenpiteenä, josta koetaan saatavan todellista hyötyä.

Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa ei helposti mielletä yhtä lailla opintoja edistäväksi tavoitteenasetteluksi.

4.2 Henkilökohtaistaminen oppilaitoksessa toteutuneena toimintana

Luvussa 2.1. (Henkilökohtaistamisen toteuttaminen oppilaitoksen toiminnoissa) esiteltiin ne opiskelun henkilökohtaistamisen strategiat, mihin koulutuskuntayhtymä on toimintasäännössään ja oppilaitos opetussuunnitelmassaan sitoutunut. Samoin tuotiin esille ne keinot ja eri henkilöiden väliset työnjaot ja vastualueet, millä opiskelijoiden opiskelun henkilökohtaistaminen käytännössä on tarkoitus toteuttaa oppilaitoksen eri opintoaloilla.

Opiskelijoille huhtikuussa 2006 tehdyn kyselyn (liite 5) perusteella pyrittiin selvittämään, miten opiskelijat ovat kokeneet oppilaitoksen henkilökohtaistamiseen tähtäävät toimet omassa opiskelussaan. Näitä asioita selvitettiin kyselylomakkeen kysymysten 3-10 avulla. Opiskelijoiden kokemusten avulla haluttiin siis saada vastauksia siihen, onko oppilaitoksessa opiskelun henkilökohtaistaminen toteutunut aiotulla tavalla sekä millaisia koulukohtaisia toimintatapoja opiskelijoiden opiskelun henkilökohtaistamisessa Savon ammatti- ja aikuisopistossa on käytössä.

Kyselyyn osallistuivat ne Savon ammatti- ja aikuisopiston Presidentinkatu 3:n opiskelijat, joille oli opintojen alussa tehty hyväksilukuja. Opiskelijoiden valinnasta kyselyyn ovat huolehtineet opinto-ohjaajat Satu Miettinen, Veikko Tervonen ja Jorma Väättäinen. Kyselyyn vastanneet 88 opiskelijaa ovat eräänlainen otanta, sillä oppilaitoksessa ei ole edes kerättyä tietoa kaikista niistä opiskelijoista, joille on tehty hyväksilukuja. Arvioita on esitetty 100 ja 200 opiskelijan väliltä. Näin ollen kyselyyn vastanneet edustavat satunnaisotantaa. Vastanneiden opiskelijoiden joukossa on opiskelijoita kaikilta vuositasoilta ja useilta eri opintoaloilta. Opiskelijoiden aloittamisvuodella ja opintoalalla ei ole henkilökohtaistamiseen liittyvien kysymysten kannalta mitään olennaista merkitystä, joten niitä ei tuoda tässä yhteydessä tämän tarkemmin esille.

Oppilaitoksessa toteutettavat opiskelun henkilökohtaistamisen käytännöt saivat yleisesti ottaen opiskelijoilta ”synninpäästön”. Monet opiskelijat eivät edes olleet asettaneet minkäänlaisia toiveita tai odotuksia oman opiskelunsa henkilökohtaistumisen suhteen, muutamat eivät olleet edes tiedneet omaavansa henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman. Varsinkin miespuolisten opiskelijoiden kyselylomakkeista tämä oli selvästi luettavissa. Erityisesti aikaisemman osaamisen tunnistaminen ja

tunnustaminen esim. työkokemuksena lienee niin uusi asia opiskelijoille, ettei sen suhteen ole osattu vielä asettaa minkäänlaisia odotuksia opiskelun henkilökohtaistamisessa. Sen sijaan aikaisempien opintojen hyväksilukemisesta tiedottamiseen (kysymys nro 3) oltiin jossakin määrin tyytymättömiä. Noin 25 % oli sitä mieltä, tiedottaminen ei ole ollut riittävää. Toisaalta tähän seikkaan tuskin olisi juurikaan kiinnitetty huomiota, ellei sitä olisi kysytty juuri tässä kyselyssä. Hyväksilukemisesta on joka tapauksessa tiedotettu, sen kertoo noin 60 %:n osuuden tyytyväisyys kyselyyn vastanneista. Eri asia on, ovatko tiedottamiseen tyytymättömät olleet oppilaitoksessa läsnä juuri hyväksilukemisesta tiedotettaessa ja millä eri tavoilla oppilaitoksessa tiedotus hoidetaan ja ennen kaikkea vastaanotetaan.

Savon ammatti- ja aikuisopiston sisäisillä verkkosivuilla olevassa ryhmänohjaajan kansiossa todetaan, että henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatiminen käynnistetään HOPS-keskustelulla. Samoin ryhmänohjaajan tehtävälissä todetaan, että ryhmänohjaaja vastaa oman ryhmänsä opiskelijoiden henkilökohtaisen opetussuunnitelman (huom! opetussuunnitelman, ei siis opiskelusuunnitelman) laadinnasta. Kyselyssä opiskelijoiden vastausten mukaan näin on pääsääntöisesti tapahtunutkin (kysymys nro 4). Tosin opinto-ohjaaja sai vielä suuremman vastausosuuden (53 %), mutta se onkin ymmärrettävää, sillä opinto-ohjaajat toimivat huomattavasti ryhmänohjaajia laajemman opiskelijajoukon parissa. Samoin yksi opinto-ohjaajista toimii myös yhden opiskelijaryhmän ryhmänohjaajana, joten vastausten painottuminen opinto-ohjaajan kohdalle on nähtävissä. Yleisesti voidaan todeta, että ryhmänohjaajat ovat aloittaneet omien ryhmänsä opiskelijoiden HOPS:n laatimisen. Usein näissä keskusteluissa on ollut mukana myös opinto-ohjaaja ja/tai joskus kuraattori tai terveydenhoitajakin. Vastausten hajonta laajasti eri henkilöiden kohdalle osoittaa, että oppilaitoksessa osataan tehdä moniammatillista yhteistyötä opiskelijan parhaaksi.

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatimisessa (kysymys nro 5) opiskelijat kokivat, että heidän näkemyksensä tulivat yleensä huomioon otetuksi. Näin vastasi yli kaksi kolmasosaa (70 %) opiskelijoista. Vielä suurempi osuus opiskelijoista (89 %) koki, että he myös saivat henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan hyväksiluetuksi (kysymys nro 6) juuri niitä opintoja, joita halusivatkin. Vain yksi opiskelija osasi mainita, mitä opintoja hänelle ei oltu hyväksiluettu sekä myös perustella sen, miksi ne hänen mielestään olisi pitänyt hyväksilukea. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että opiskelun henkilökohtaistamisen aloittaminen on onnistunut hyvin Savon ammatti- ja aikuisopistossa opiskelijoiden mielipiteen mukaan.

Henkilökohtaistaminen on ajatukseltaan koko opintojen ajan kestävä prosessi, jossa ovat mukana ne henkilöt, jotka olivat henkilökohtaistamista myös aloittamassa. Kysymyksellä 8 pyrittiin selvittämään, onko henkilökohtaistaminen jatkunut myös opintojen edetessä. Noin 15 % vastanneista opiskelijoista tiesi henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa muuttuneen opintojen aikana. 66 % oli sitä mieltä, että henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa ei ollut tapahtunut muutoksia. Noin viidesosa ei edes tiennyt, oliko heidän opiskelusuunnitelmansa muuttunut opintojen aikana. Henkilökohtaistumisen edellytys ei tietenkään ole henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa tapahtuneet näkyvät muutokset, vaan henkilökohtaistumista voi tapahtua ilman mitään dokumentoituja muutoksia. Tyypillisiä henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan aiheuttaneita muutoksia (kysymys nro 9) eli opiskelun henkilökohtaistumisia olivat esim. siirtyminen oppisopimisopiskelijaksi, sairauden ja poissaolojen aiheuttamat muutokset opinnoissa, opintojen suorittaminen itsenäisesti, opintojen hyväksilukeminen myöhemmin aineen opetuksen järjestämisvaikeuksien takia, ylioppilaskirjoituksiin valmistautuminen sekä tavoitteiden muuttuminen opiskelussa.

Kysymyksellä nro 10 haluttiin saada avointa palautetta oppilaitoksen toiminnasta opiskelun henkilökohtaistamisessa. Vain noin 15 % vastanneista oli kommentoinut jollakin tavalla oman opiskelunsa henkilökohtaistamisessa vastaan tulleita asioita. Suuri enemmistö ei siis kokenut tarpeelliseksi kommentoida lainkaan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmaansa liittyviä asioita. Tämän perusteella valtaosa opiskelijoista on tyytyväisiä oppilaitoksen toimintaan oman opiskelunsa henkilökohtaistamisessa tai sitten se on heille yhdentekevä asia.

Suurin osa vastauksista otti kantaa opiskelijoiden havaitsemaan tai kokemaan epäkohtaan.

Tällaisina asioina mainittiin opiskelijoiden vastausten mukaisessa yleisyysjärjestyksessä mm:

1. kaikille luvatuille opinnoille tulee saada opettajat (ja välineet)
2. opinnot pitää saada tiiviimmiksi eli hyväksilukemisen aiheuttamat vapaatunnit tai vapaapäivät pitää pystyä korvaamaan joillakin muilla opintoja edistävillä kursseilla
3. hyväksilukeminen pitää olla tasapuolista ja hyväksiluettuja aineita tulisi voida korottaa esim. erillisillä tenteillä
4. opiskelijan näkemystä tulisi huomioida enemmän, erityisesti erityisopiskelijoiden tapauksissa
5. opettaja mukaan HOPS-keskusteluun
6. ei ole ollut seurantalavereita opiskelun edetessä
7. opintojen alussa ei ole tiedotettu henkilökohtaistamisesta riittävästi.

Opiskelun henkilökohtaistaminen on jo tiedostettu oppilaitoksen toimintatavoissa. Opiskelijoille se näyttää olevan vielä tuntemattomampi asia, siksi heidän odotuksensa oman opiskelunsa henkilökohtaistamisen suhteen ovat vielä vähäisiä. Ajan myötä odotukset varmasti kasvavat ja sitä myötä oppilaitoksen haasteet vastata opiskelijoiden odotuksiin, tarpeisiin ja toiveisiin.

4.3 Henkilökohtaistuminen opiskelijan kokemana

Opiskelijoiden omassa opiskelussa oppilaitoksen mahdollistamat henkilökohtaistamisen keinot konkretisoituvat jokaisen opiskelijan kohdalla oman opiskelun henkilökohtaistumiseksi. Ne ovat kunkin opiskelijan omia yksilöllisiä opiskelun ja oppimisen ratkaisuja eli tietyssä rajoissa olevia omia päätöksiä opiskelun ajoittamisesta, opiskelun sijainnista, opiskelun sisällöistä sekä opiskelutavoista.

Kyselylomakkeen kohdilla 11-14 pyrittiin selvittämään opiskelijoiden opiskelun henkilökohtaistumista. Näihin kohtiin ei saanut kyselyllä juurikaan vastauksia, jotka olisivat selvittäneet opiskelijan opiskelun henkilökohtaistumista. Seuraavassa tuodaan kuitenkin esille keskeisimmät tulokset.

Opiskelijoiden näyttää olevan vaikeaa arvioida (kysymys nro 11) omaa opiskeluaan yleisesti prosessina sekä erityisesti siihen sisältyvien opintojen ajoittumista osaksi opiskeluprosessia. Lähes puolet heistä (43 %) vastasi, että he eivät osaa sanoa onko oppilaitos pystynyt järjestämään heille HOPS:ssa mainittuja opintoja heidän opintojen etenemisen kannalta parhaaseen aikaan. Tässä vastauksessa tulee taas mieleen ajatus, että ammatillisissa opinnoissa suuri osa opiskelijoista ottaa asiat vastaan sellaisena kuin oppilaitos ne antaa. Mutta sama tilanne lienee lähes kaikissa muissakin opinnoissa. Toisaalta reilusti yli kolmannes (41 %) oli sitä mieltä, että heillä oli ollut mahdollisuus opiskella HOPS:n kirjattuja opintoja opintojen etenemisen kannalta oikeaan aikaan. Vain 16 % ilmoitti, että oppilaitos ei ole pystynyt järjestämään opintoja heille opintojen kannalta parhaiten sopivaan aikaan. Opiskelun ja oppimisen ajankohta ei näyttäisi olevan opiskelijoille tärkeä asia opiskelun henkilökohtaistumisessa.

Jatkona edelliselle kysymykselle oli se, mitä ongelmia opiskelijat olivat kohdanneet henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman toteuttamisessa (kysymys nro 12). Yksikään vastauksissa mainittu ns. ongelma ei ollut opiskelijasta itsestään lähtöisin, vaan ongelmaksi opiskelussa nähtiin

nimenomaan oppilaitos. Tässä kohdassa oli samanlaisia vastauksia, kun on lueteltu kysymyksen nro 10 vastauksissa. Lisäksi yksi opiskelija oli kokenut henkilökohtaistumisen ongelmaksi huonon opettajan ja yksi opiskelija riittämättömän ohjauksen ja opintoneuvonnan. Henkilökohtaisia opiskelutottumuksiaan ja opiskelumotivaatiotaan sen sijaan kukaan ei asettanut kyseenalaiseksi.

Opiskelun henkilökohtaistumista edistää mahdollisuudet suorittaa opintoja myös muissa oppilaitoksissa. Tähän kannustavat myös valtakunnalliset ja paikalliset koulutuksen kehittämislinjaukset. Savon ammatti- ja aikuisopistossa voi opiskella seitsemällä eri koulutuslallalla (vain humanistinen ja kasvatusala puuttuu) useilla eri paikkakunnilla ja Kuopiossakin viidessä eri toimipisteessä. Lisäksi kaupungissa on muutakin ammatillista koulutustarjontaa sekä monipuolinen lukioverkko. Myös korkea-asteen koulutuksessa on tarjolla ns. yhteistyökursseja toisen asteen opiskelijoille. Oppilaitosten välistä yhteistoimintaa varten on kehitelty siis monenlaisia virituksia. Opiskelijoiden hakeutuminen suorittamaan edes osa opinnoistaan jossakin muussa oppilaitoksessa on tehtyihin panostuksiin nähden vähäistä. Yli puolet (53 %) opiskelijoista vastasi, että he ovat suorittaneet tai tulevat suorittamaan opintonsa vain Savon ammatti- ja aikuisopiston omasta yksiköstä (kysymys nro 13). Lähes kolmasosa (29 %) vastasi suorittaneensa tai suorittavansa myös lukio-opintoja. Noin 12 % vastasi, että he ottavat opintoja perustutkintoonsa jostakin muusta ammatillisesta oppilaitoksesta. Lisäksi oli yksittäisiä opiskelijoita, jotka olivat saaneet hyväksiluettua nykyisiin opintoihinsa aikaisempia opintojaan esim. yliopistosta tai ulkomailta.

Kun kyselyyn vastanneista suurella osalla on taustalla ammatillisia tai lukio-opintoja, siis toisen asteen opintoja, niin siihen nähden kyseiset prosenttiosuudet ovat pieniä. Oppilaitosten välisten rajojen ylittäminen ja aikaisempien opintojen hyväksilukeminen toisestakin oppilaitoksesta tulisi olla yleisempää. Tässä kohdassa oppilaitoksella on edelleen työtä tehtävänä.

Opiskelun sisällöistä ei opiskelijoilta kysytty mitään. Laaja-alaiselle eri opintoaloja edustavalle joukolle olisi ollut vaikeaa tehdä yksiselitteisiä kysymyksiä opiskelun sisällöllisistä seikoista. Opiskelutavoistakaan ei kysytty mitään, mutta muutamissa vastauksissa kävi ilmi, että ainakin opintojen suorittaminen itsenäisesti on edistänyt joidenkin opiskelijoiden opiskelun henkilökohtaistumista.

Kysymyksellä 14 haluttiin lopuksi selvittää, onko opiskelijoilla yleistä kommentoitavaa oppilaitoksen toiminnasta. Noin 90 % prosenttia ei vastannut lainkaan tähän kysymykseen. Muutama opiskelija vaivautui vastaamaan tähän avoimeen kysymykseen mm. seuraavasti;

- ”Koulu huomioi vain peruskoulusta tulleita, myös meidät aikuisopiskelijat tulisi huomioida”.
- ”Erityisopiskelijalle luvatut lisäresurssit opintojen tukemiseen eivät ole toteutuneet. Tähän tulisi panostaa enemmän”.
- ”Koulutuksessa on tullut paljon toistoa jo lukiossa opetettuun asiaan”.
- ”Hyväksilukujen kanssa oli aika paljon epäselvyyksiä. Opintokortin päivitykset ei suju niin kuin pitäisi. Tuntuu, että on sullottu liikaa asiaa 2 ½ vuoteen. Mielestäni näin perusteellisesti ei pitäisi asioita käsitellä näin lyhyessä ajassa. Mitään ei pysty oppimaan kunnolla”.

5 KYSELYN KESKEISET TULOKSET

Oppilaitoksen toiminnan kehittämisen kannalta tälle kehittämishankkeelle oli asetettu kaksi ns. ydinkysymystä:

1. *Ovatko opiskelijat pystyneet opiskelemaan siinä aikataulussa ja sillä tavalla kun heille on annettu ymmärtää sen olevan mahdollista?*
2. *Onko oppilaitoksessa tarvetta panostaa opetusta ja ohjausta myös niille opiskelijoille, joille opiskelu ja oman elämänhallinta ulkonaisesti näyttäisi sujuvan ongelmitta.*

Ensimmäiseen ydinkysymykseen tehdyn kyselyn perusteella voidaan yksiselitteisesti todeta, että:

1. oppilaitoksen opiskelun henkilökohtaistamista edistävät toimintatavat eli koulun käytännöt ja
2. opiskelijoiden pyrkimykset hyötyä oppilaitoksen kyseisistä käytännöistä ovat edistäneet ja nopeuttaneet niiden opiskelijoiden opintoja, joille on tehty henkilökohtainen opiskelusuunnitelma ja erityisesti niiden opiskelijoiden kohdalla, joille on tehty hyväksilukuja.

Yleensä opiskelijat ovat pystyneet etenemään opinnoissaan siinä aikataulussa, kun heille on henkilökohtaisten opiskelusuunnitelma eli HOPS-keskustelujen aikana sovittu. Opintojen aikana vain muutamat opiskelijat eivät ole edenneet suunnitellussa opiskeluaikataulussa, yleensä inhimillisistä syistä, kuten sairauden tai ylioppilaskirjoitusten takia. Lopputuloksena voidaan päätellä, että oppilaitoksessa on opetuksessa ja opiskelun tukipalveluissa pystytty vastaamaan niihin opiskelijoiden odotuksiin, joita oppilaitoksen koulutustarjonnassa yleensä ja opetuksen henkilökohtaistamisessa erityisesti on luvattu järjestää.

Toiseen ydinkysymykseen suoranaista vastausta tällä kyselyllä ei saatu. Oppilaitoksessa voidaan toki vetää omaa johtopäätökset ja tulkinnat tehdystä kyselystä ja tästä kehittämishankeraportista. Kuitenkaan opiskelijoille tehdyn kyselyn perusteella ei pystytä arvioimaan erilaisten opiskelijoiden tarvetta saada muita enemmän ohjausta ja opetusta.

6 LOPUKSI

Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa on valtakunnallisesti ainakin yksi yhteinen suuri ongelma, joka koskee kaikkia oppilaitoksia, niin opiskelijoita kuin opettajia, toivottavasti myös itse oppilaitosten johtoa. Tämä ongelma on opiskelijoiden opintojen suuri keskeyttämisaste. Koulutus- ja opintoaloista riippuen keskeyttäminen on noin 10 prosentin luokkaa jo ensimmäisen opintovuoden aikana (Leppänen 2005). Perusasteen ja toisen asteen nivelvaiheen ongelmien takia (esim. keskeyttämisten vähentämiseksi) on maassamme polkaistu käyntiin vaikka minkälaisia hankkeita ja projekteja. Nämä hankkeet vievät tietysti henkilöresursseja ja taloudellisia resursseja, joille varmasti olisi parempaakin käyttöä.

Oikeastaan opiskelijoiden opintojen suuri keskeyttämisaste on myös oppilaitosten itse aiheuttama ongelma. Jos oppilaitoksessa opiskelijoille annetaan lähiopetusta reilusti alle 30 tuntia viikossa ja arvioidaan itsenäisten tehtävien työmääräksi yli 10 tuntia viikossa, niin silloin kyse on nimenomaan opiskelijoiden aliarvioimisesta ja väheksymisestä. Peruskoulunsa päättänyt 15-16 -vuotias nuori on tottunut opiskelemaan yläkoulussa noin 30 tuntia viikossa säännöllisesti ja jatkuvan kontrollin alaisena sekä vielä yleensä luokkatilassa. Kun nuori pääsee tai joutuu ammatillisiin opintoihin, jossa hänelle suodaan vapauksia itseohjautuvuuden ja konstruktivistisen oppimiskäsityksen nimissä, niin usein on tuloksena opiskelusta irtaantuminen eikä opiskeluihin sitoutuminen. Myös Pasanen (2003) on todennut itseohjautuvuuden pikemminkin etäännyttävän opiskelijoita toisistaan ja opettajistaan suorittamaan opintojaan eristetyillä oppimispoluilla. Oppilaitos siis omilla toimillaan (esim. lukujärjestyksen ”aukoilla”) aiheuttaa opiskelijoille kiusauksia lähteä kesken koulupäivän muihin mielisempiin tehtäviin. Opiskelijoiden etätehtävien suunnittelu ja purkaminen aiheuttaa opettajille vähintään yhtä paljon työtä kuin ns. perinteisten oppituntien pitäminen. Lopulta opettajatkin kyllästyvät jatkuvaan etätehtäväsuoritusten suorittamatta ja palauttamatta jättämiseen ja sitä kautta heidän vaatimustasonsa opiskelijoita kohtaan laskee. Kun opiskelijat huomaavat, että opettajat eivät oikeastaan olekaan kiinnostuneita heidän opiskelustaan, seurauksena ovat poissaolot myös

lähiopetustunneilta. Eräskin Savon ammatti- ja aikuisopiston opettaja on todennut, että riittää kun opiskelija käy koulussa opiskelemissa ydinkohdat (Paldanius 2006). Mikä on tällaisen tokaisun viesti paikalle vaivautuneille opiskelijoille? Tosiasiahan on, että opettajakin pääsee sitä vähemmällä, mitä vähemmän luokassa on opiskelijoita.

Oppilaitoksissa on paljon henkilöstöä, jotka eivät ole missään tekemisissä opettamisen kanssa. Varsinkin suurissa yhdistyneissä koulutuskuntayhtymissä saattaa vain hieman yli puolet henkilöstöstä toimia opetustehtävissä (Vepsäläinen 2006). Kaikenlaisia suunnittelijoita, kehittäjiä, projektinvetäjiä, hankevastaavia ja heille tietysti useamman tasoisia esimiehiä löytynee varmasti kaikista koulutuskuntayhtymistä, eikä heillekään mielekästä työtä koko työajaksi. Tämä hallinnon paisuminen vie tietysti resursseja oppilaitoksen ensisijaisesta tarkoituksesta, opettamisesta ja sitä kautta opiskelijoiden oppimisesta. Luulisi, että useimmilla näillä hallinnon hallitsijoillakin on opettajan tausta, koska he ovat aikoinaan kouluun päässeet töihin. Siksi heitä olisi helppo hyödyntää opettamisessa juuri niinä ajankohtina, kun opiskelijoilla on omassa lukujärjestyksessään tyhjä kohta. Vai onko opetuksen antaminen sittenkään oppilaitoksen tärkein tehtävä?

LÄHTEET

Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustaminen koulutusjärjestelmässä. 2004. Opetusministeriön työryhmämuistio 2004:27. Helsinki.

Ammatillisen peruskoulutuksen ja näyttötutkinnon perusteet 2004. Liiketalouden perustutkinto. Opetushallitus. Helsinki. Hakapaino Oy.

Asetus ammatillisesta koulutuksesta 6.11.1998/811.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980811>.

Germo, M-A., Harju, A., Kallio, P., Koskinen, N., Kurhila, A., & Leino, T. 1998. Henkilökohtaisten opiskeluohjelmien käytännön sovelluksia – kokemuksia ammatillisista aikuiskoulutuskeskuksista. Työelämän tutkimus 1/1998. Opetushallitus. Helsinki. Hakapaino Oy.

Harju, A. 2003. Henkilökohtaistaminen tukee ammatillista kasvua. Puheenaiheita 1/2003. AiHe-projekti. Opetushallitus, 20-22.

Harju, A. 2006. Henkilökohtaistaminen tutkintotavoitteisessa koulutuksessa. AiHe-projekti. Opetushallitus.

<http://www.oph.fi/nayttotutkinnot/aihe>

<http://www.pkky.fi/Resource.phx/pkky/aiko/opiskelu-aikossa/henkilokohtaistaminen.htx>.

Hulkkonen, S. & Jakobsson, T. 2005. Näyttötutkintostrategiaa toteuttamassa. Puheenaiheita 2/2005. AiHe-projekti. Opetushallitus, 12-13.

Ihanainen, P. 2003. Henkilökohtaistamisen ydintä on inhimillinen ammattitaito. Puheenaiheita 1/2003. AiHe-projekti. Opetushallitus, 22-25.

Kajanto, A. & Tuomisto, J. 2001. Takasivu. Teoksessa Elinikäinen oppiminen, Vapaan sivistystyön 35. vuosikirja. Kansanvalistusseura. Saarijärvi. Gummerus, 278.

Kallio, P. & Kurhila, A. 2000. Henkilökohtaisten opiskeluohjelmien ohjaaminen. Teoksessa Spangar, T. et al. Ohjaus ammattina ja tieteenalana 2. Ohjauksen toimintakentät. Porvoo. PS-kustannus, 131-149.

Koulutus ja tutkimus 2003-2008. 2004. Kehittämissuunnitelma. Opetusministeriön julkaisuja 2004:6. Helsinki. Yliopistopaino.

Lahtinen, M., Lankinen, T., Penttilä, A. & Sulonen, A. 1999. Koulutuksen lainsäädäntö käytännössä. Tietosanoma. Juva. WSOY.

Laitinen, A. 2006. Kehittämistoiminnan konsultti. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Luento Oppimisen ohjaaminen ja arviointi koulutuspäivillä Jyväskylässä 13.2.2006.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8.1998/630.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630>.

- Leppänen, T. 2005. Projektikordinaattori. NOSE-hanke. Luento 16.11.2005 Mäntykankaan erityiskoululla Kuopiossa.
- Löf, S. 2005. Suunnitteluvaiheesta tutkintoon. Puheenaiheita 1/2005. AiHe-projekti. Opetushallitus, 19-23.
- Marsick, V. & Watkins, K. 1990. *Informal and Incidental Learning in the Workplace*. Routledge. London.
- Opetushallitus. 2000. Henkilökohtaisten opiskeluohjelmien laatimisen perusteet. Dno 47/011/2000. Määräys 15.3.2000. Helsinki. <http://www.oph.fi>.
- Opinto-opas 2005-2006. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu. Jyväskylä. ER-Paino Oy.
- Paldanius, E. Opiskelija. Savon ammatti- ja aikuisopisto. Haastattelu 18.2.2006.
- Pasanen, H. 2003. Vielä kerran: mitä ja miksi henkilökohtaistamista? Puheenaiheita 2/2003. AiHe-projekti. Opetushallitus, 15-17.
- Savon ammatti- ja aikuisopiston opetussuunnitelma. Yhteinen osa. 2004. Savon koulutuskuntayhtymä. Kuntayhtymän johtajan päätös 145§/2004, 8.12.2004. Kuopio. Kopijyvä.
- Savon koulutuskuntayhtymä. Toimintasääntö. 2005. Hyväksytty yhtymähallituksessa 9.12.2005 §139.
- Spangar, T. 2005. ”Alhaalta ylös” – näkökulmia AiHe-projektiin 2004. Kokonaisarvioinnin raportti. Timo Spangar Negotiations. Työelämän tutkimuskeskus. Tampereen yliopisto.
- Tuomisto, J. 2001. Elinikäisen oppimisen muodot. Teoksessa *Elinikäinen oppiminen, Vapaan sivistystyön 35. vuosikirja*. Kansanvalistusseura. Saarijärvi. Gummerus, 13-45.
- Vepsäläinen, T. 2006. Rehtori. Savon ammatti- ja aikuisopisto. Oppilaitoksen esittelytilaisuus Hatsalan klassillisen koulun opettajille 15.2.2006.
- Väätäinen, J. 2006. Opinto-ohjaaja. Savon ammatti- ja aikuisopisto. Haastattelu 3.1.2006.
- Öyttenmaa, P., Janhunen, J., Valli, A., Kondratiev, I., Issukka, O. ja Alioravainen, I. 2006. Opiskelijoita. Savon ammatti- ja aikuisopisto. Kulttuurien tuntemuksen oppitunti Savon ammatti- ja aikuisopiston Liiketalouden yksikössä 3.1.2006.

LIITE 1

OPINTOJEN HYVÄKSILUKEMINEN

Säädökset ja määräykset

Laki ammatillisesta koulutuksesta L 630/98 (30§, 44§)

Asetus ammatillisesta koulutuksesta A 811/ 98 (13§)

Ammatillisen peruskoulutuksen perustutkintokohtaiset opetussuunnitelman perusteet

Mitä hyväksilukeminen on?

Hyväksilukemisella tarkoitetaan sitä, että opiskelijan muualla suoritettuja opintoja tai työkokemusta hyväksytään perustutkinnon sisältämiin opintoihin, jolloin vältetään opintojen päällekkäisyyttä ja lyhennetään opiskeluaikaa. Hyväksiluettujen opintojen arvosanat, suorituspaikka ja -aika siirretään aina tutkintotodistukseen, poikkeuksena vapaasti valittavat opinnot, jotka voidaan opiskelijan niin halutessa arvioida suoritettu (S) -merkinnällä.

Opiskelijan tulee pyytää hyväksilukemista ja hänellä on oikeus saada ohjausta hyväksilukemisasioissa. Keskeinen periaate hyväksilukemisessa on, että hyväksiluettava osaaminen on perustutkinnon opetussuunnitelman tavoitteiden ja keskeisen sisällön mukainen.

Opiskelijan on myös itse arvioitava, onko hyväksilukemisen pyytäminen ja käyttäminen tarkoituksenmukaista. Hyväksilukemisesta ei saisi aiheutua opiskelun edetessä opiskeluvaikeuksia tai -esteitä. Yksittäisissä tapauksissa voidaan pyytää opiskelijalta näyttöä osaamisestaan. Jos hyväksiluettavaksi esitettävä suoritus on arvioitu alimmalla hyväksytyllä arvosanalla, hyväksilukemisen hakemista ei suositella.

Hyväksiluettavat opinnot voivat olla

- lukio-opintoja
- toisen ammatillisen perustutkinnon opintoja
- työkokemusta
- ulkomailla suoritettuja opintoja
- opintoja avoimessa korkeakoulussa ja yliopistossa
- ohjattua harrastustoimintaa (esim. urheiluvalmennus, tutor-toiminta)

Samoja opintosuorituksia voidaan hyväksilukea opintokokonaisuuksiin vain kerran. Ammatillisten opintojen hyväksilukemisesta on aina ensin keskusteltava ao. opettajan kanssa.

Aikarajoituksia opintojen suorittamisesta tai vanhentumisesta ei voida tehdä vaan käytetään tapauskohtaista harkintaa painottaen opiskelijan osaamista. Tarvittaessa voidaan pyytää osaamisen osoittaminen näytöllä.

Todistukset

Opiskelijan on esitettävä asianmukainen todistus hyväksiluettavista suorituksista. Todistuksesta on käytävä ilmi opintojen sisältö ja laajuus, todistuksen antaja, suoritus aika, työn kesto ja laatu. Kopio todistuksesta liitetään päätökseen hyväksilukemisesta.

Hyväksilukeminen lukio-opinnoista

Lukio-opinnoista hyväksiluetaan suoritettut

- yhteiset opinnot 20 ov
- vapaasti valittavat opinnot 10 ov
- ammatillisiin opintoihin sisältyvät muut ammatilliset opinnot 10 ov

Kun opiskelijalla on lukion päättötodistus, merkitään arviointi lukion päättötodistuksen oppimäärän arvosanasta.

Jos opiskelija on suorittanut osan lukion oppimäärästä, hyväksytyt opinnot hyväksiluetaan perustutkinnon yhteisiin ja / tai vapaasti valittaviin opintoihin ja arviointi merkitään opintojaksoittain.

Lukion arvosanat muunnetaan muuntoasteikolla: 10 ja 9 = 5, 8 = 4, 7 = 3, 6 = 2, 5 = 1.

Hyväksilukeminen toisesta ammatillisesta tutkinnosta

Toisesta ammatillisesta perustutkinnosta hyväksiluetaan suoritettut

- yhteiset opinnot 20 ov
- vapaasti valittavat opinnot 10 ov
- ammatillisiin opintoihin sisältyvät muut ammatilliset opinnot 10 ov
- ammatillisia opintoja L 630/98 § 30 mukaisesti

Jos opiskelija on suorittanut osan toisesta ammatillisesta perustutkinnosta, hyväksytyt opintojaksot hyväksiluetaan perustutkinnon yhteisiin ja / tai vapaasti valittaviin opintoihin.

Työkokemuksella hankitun osaamisen hyväksilukeminen

Opiskelijan työtehtävissä (kesätyö ja aikaisempi työkokemus) hankkima osaaminen voidaan hyväksilukea soveltuvin osin. Jos työkokemuksella hankittu osaaminen kattaa koko opintokokonaisuuden, on opiskelijan osoitettava osaamisensa esim. näytöillä arvosanan saamiseksi.

Ulkomailla suoritettujen opintojen hyväksilukeminen

Ulkomailla suoritettut opinnot ja työssä hankittu osaaminen voidaan hyväksilukea, jos ne ovat tavoitteiltaan ja keskeisiltä sisällöiltään opetussuunnitelman mukaisia. Mikäli todistuksesta ei selviä opintojen vastaavuudet, on opiskelijan osoitettava osaamisensa jollakin arvioitavalla tavalla, esim. näytöillä.

Hyväksilukemisen hakeminen

Opiskelijan tulee pyytää ennen perustutkinnon koulutuksen alkua tehdyistä suorituksista hyväksilukemista orientoivien opintojen jakson aikana. Perustutkinnon opiskelun aikana muualla tehdyistä suorituksista opiskelijan tulee pyytää hyväksilukemista viimeistään kuukauden kuluttua, kun suoritus on valmistunut.

Pyyntö tehdään PSAopiston hyväksilukemislomakkeella ja siihen liitetään kopiot suoritukset osoittavista todistuksista.

Hyväksilukemispyyntö tehdään opinto-ohjaajalle, tutkintovastaavalle tai yksittäisen opintojakson osalta ko. opettajalle.

Opiskeluaikana opiskelija voi pyytää ehdollista hyväksilukemispäätöstä suorituksesta myös ennakoon. Tällöin hyväksilukeminen astuu voimaan, kun opiskelija on saanut suorituksen valmiiksi ja on jättänyt suorituksesta todistuskopion opinto-ohjaajalle.

Jos hyväksiluettuja opintoja on niin paljon, että opiskelijan opinnot eivät tietyn jakson aikana olisi päätoimisia, järjestetään hyväksiluettujen opintojen tilalle muita opintoja toisen ryhmän mukana tai työssäoppimalla.

Tällöin opiskelija keskustelee ryhmänohjaajan ja opinto-ohjaajan kanssa lukuvuoden opetusjärjestelyistä orientoivien opintojen jakson aikana.

Päätöksenteko

Päätöksen hyväksilukemisesta tekee rehtori opinto-ohjaajan, tutkintovastaavan tai opettajan esityksestä.

Hyväksiluetut suoritukset kirjataan arviointiohjelmaan (opinto-ohjaaja / opintosiheeri) ja opiskelija saa opintokortin, johon on merkitty hyväksiluetut opinnot. Opiskelijan tulee säilyttää opintokortti ja esittää se hyväksiluetun opintojakson opettajalle.

Jos opiskelija haluaa kuitenkin osallistua hyväksiluettujen opintojen opetukseen, hänen tulee ilmoittaa asiasta opinto-ohjaajalle.

Muutoksenhaku hyväksilukuasioissa

Mikäli opiskelija on tyytymätön hyväksilukemispäätökseen, hän voi ensin keskustellen tai kirjallisesti esittää tyytymättömyytensä perusteluineen valmistelun tehneelle opinto-ohjaajalle, tutkintovastaavalle tai opettajalle tai päätöksen tehneelle rehtorille ja pyytää päätöksen oikaisua.

Mikäli oikaisupyyntö ei johda opiskelijaa tyydyttävään ratkaisuun, hän voi tehdä valituksen Itä-Suomen lääninhallitukselle 14 päivän kuluessa hyväksilukemispäätöksen tiedoksisaannista.

Hyväksilukemispäätökseen haetaan muutosta valittamalla lääninhallitukseen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586 / 96) säädetään. Valitus hyväksilukemispäätöksestä tulee tehdä 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu opiskelijalle tai hänen huoltajalleen tiedoksi (laki ammatillisesta koulutuksesta 630, 44§).

LIITE 2

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS)

HOPS on henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jossa määritellään mitä, miten ja milloin opiskellaan.

Tarkoituksena on hahmottaa opiskeluun käytettävää aikaa sekä selkiyttää opiskelun lähtökohtia ja päämääriä. Opiskelija laatii HOPSin orientoivan jakson aikana yhdessä ryhmänohjaajan kanssa, tarvittaessa opinto-ohjaajan avustuksella (esim. hyväksilukemiset).

HOPS perustuu koulutusammatin opetussuunnitelmaan ja täydentyy opintojen edetessä esim. työssäoppimisen suunnitelmalla ja valinnaisilla opinnoilla. HOPS ohjaa opiskelua koko opintojen ajan. HOPSiin kirjataan mahdolliset muutokset suunnitelmissa sekä myös mahdolliset rästiin jääneet suoritukset ja suunnitelma niiden suorittamiseksi.

HOPS käynnistetään henkilökohtaisella HOPS-keskustelulla.

Keskustelussa selvitetään:

- 1) Aikaisemmat opinnot ja hyväksiluvut
  - mahdollisuus opiskeluajan lyhentämiseen
  - opintojen eteneminen yksilöllisesti hyväksiluettujen opintojen aikana
- 2) Työkokemus
- 3) Kiinnostukset tutor- ja opiskelijakuntatoimintaan ja aiemmat kokemukset ko. tehtävistä
- 4) Kiinnostus lukio-opintoihin
- 5) HOJKSin tarve
- 6) Opiskelusuunnitelman tekeminen (pohjana käytetään opintoalan / tutkinnon lukusuunnitelmaa)
  - ammatillinen suuntautuminen
  - työssäoppiminen ja näytöt
  - yhteisten aineiden valinnaiset opinnot (rval)
  - vapaasti valittavat opinnot
  - lukio-opinnot
  - selvitetään opiskelijan toiveet ja mahdollisuudet erilaisiin valintoihin ammattitaidon, työllistymisen ja jatko-opintojen kannalta

LIITE 3

RYHMÄNOHJAAJAN TEHTÄVÄT

- tiedottaa opiskelijoille tutkintoihin sisältyvistä opinnoista ja valinnaisuudesta
- vastaa tarvittavien tietojen siirtymisestä periodin / ryhmänohjaajan vaihtuessa
- toimii yhteistyössä huoltajien ja opiskelijapalveluiden henkilöstön kanssa
- neuvoo ja opastaa opiskelijoita opintoihin ja vapaa-aikaan liittyvissä asioissa
- seuraa opiskelijoiden opintosuoritusten kertymistä ja tutkinnon tavoitteiden saavuttamista
- puuttuu poissaoloihin ja muihin opintojen etenemistä vaikeuttaviin seikkoihin ja vastaa riittävän tuen järjestämisestä opiskelijan etenemisen turvaamiseksi
- raportoi runsaista poissaoloista ja muista ongelmista opiskelijahuoltoryhmälle
- puuttuu työrauharikkomuksiin, koulukiusaamiseen, ilkivaltaan tai muuhun sellaiseen ja ilmoittaa niistä opiskelijahuoltohenkilöstölle, turvallisuusvastaavalle tai rehtorille
- on yhteydessä alaikäisen opiskelijan vanhempiin tai huoltajaan opiskeluun liittyvissä ongelmissa, kuten poissaolot, häiriökäyttäytyminen, päihteiden käyttö tai terveydentilaan liittyvät asiat
- vastaa ryhmänsä opiskelijoiden henkilökohtaisten opetussuunnitelmien laadinnasta
- vastaa ryhmänsä erityisopetuskartoituksesta, henkilökohtaisten opetuksen järjestämistä koskevien suunnitelmien laatimisesta ja toteutumisen seurannasta

Päiväys			Opettajan/Opinto-ohjaajan/Tutkintovastaavan allekirjoitus			
Hyväksilukeminen hyväksytty/hylätty:						
Päiväys			Rehtorin allekirjoitus			

LIITE 5 Kyselylomake

Kysely opiskelun henkilökohtaistamisesta ja aikaisempien opintojen hyväksi lukemisesta Savon ammatti- ja aikuisopistossa

Nimi _____ Ryhmä _____

Rastita parhaiten sinun tilannettasi kuvaava vaihtoehto ja täydennä tarvittaessa!

1. Onko sinulle tehty henkilökohtainen opiskelusuunnitelma
 on   ei   en tiedä
2. Onko sinulle luettu nykyiseen tutkintoosi hyväksi aikaisempia opintoja
 on   ei   en tiedä
3. Oliko aikaisempien opintojen hyväksi lukemisesta tiedottaminen mielestäsi riittävää
 oli   ei ollut   en osaa sanoa
4. Ketkä osallistuivat henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmasi laadintaan?
 opettaja _____ (täydennä nimi)
 opettaja _____
 opettaja _____
 opinto-ohjaaja _____
 ryhmänohjaaja _____
 joku muu, kuka _____
5. Otettiinko henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmasi laatimisessa huomioon sinun näkemyksiäsi
 kyllä   ei   en osaa sanoa
6. Saitko hyväksi luetuksi niitä opintoja, joita halusit
 kyllä   ei   en osaa sanoa
7. Jos vastasit edelliseen kohtaan ei, niin mitä aikaisempia opintojasi ei hyväksiluetettu nykyiseen tutkintoosi
 _____
 _____
 _____
8. Onko henkilökohtainen opiskelusuunnitelmasi muuttunut opintojesi aikana
 kyllä   ei   en tiedä
9. Jos vastasit edelliseen kohtaan kyllä, niin miten henkilökohtainen opiskelusuunnitelmasi on muuttunut
 _____
 _____
 _____
10. Haluan kommentoida henkilökohtaisesta opiskelusuunnitelmasta lisäksi seuraavaa
 _____
 _____

11. Onko oppilaitos pystynyt järjestämään henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassasi mainittuja opintoja opintojesi etenemisen kannalta oikeaan aikaan

___ on ___ ei ___ en osaa sanoa

12. Jos vastasit edelliseen kohtaan ei, niin mitä ongelmia olet kohdannut henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmasi toteuttamisessa _____

_____

_____

_____

_____

13. Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmani mukaan olen suorittanut tai tulen suorittamaan opintoja

- a) vain Savon ammatti- ja aikuisopiston omasta yksiköstäni
- b) myös Savon ammatti- ja aikuisopiston jostakin muusta yksiköstä mistä ? _____
- c) muusta ammatillisesta oppilaitoksesta, mistä _____
- d) muusta oppilaitoksesta, mistä _____
- e) lukiosta, mistä _____
- f) jostakin muualta, mistä _____

14. Lopuksi haluan kommentoida opiskelustani Savon ammatti- ja aikuisopistossa seuraavaa

KIITOS VASTAUKSISTASI !

LIITE 6 Kyselyn vastaukset

Kysely opiskelun henkilökohtaistamisesta ja aikaisempien opintojen hyväksi lukemisesta Savon ammatti- ja aikuisopistossa

88 vastausta

Ensimmäinen luku on vastausten lukumäärä, jälkimmäinen suhteellinen osuus kaikista kyseiseen kohtaan annetuista vastauksista.

1. Onko sinulle tehty henkilökohtainen opiskelusuunnitelma

on 71 / 81 %	ei 5 / 5 %	en tiedä 12 / 14 %
---------------------	-------------------	---------------------------

2. Onko sinulle luettu nykyiseen tutkintoosi hyväksi aikaisempia opintoja

on 79 / 91 %	ei 5 / 6 %	en tiedä 3 / 3 %
---------------------	-------------------	-------------------------

3. Oliko aikaisempien opintojen hyväksi lukemisesta tiedottaminen mielestäsi riittävää

oli 50 / 60 %	ei ollut 21 / 25 %	en osaa sanoa 13 / 15 %
----------------------	---------------------------	--------------------------------

4. Ketkä osallistuivat henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmasi laadintaan?

___ opettaja	23 / 18 %	
___ opettaja	3 / 2 %	
___ opettaja		
___ opinto-ohjaaja	67 / 53 %	
___ ryhmänohjaaja	30 / 24 %	
___ joku muu	4 / 3 %	

5. Otettiinko henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmasi laatimisessa huomioon sinun näkemyksiäsi

kyllä 57 / 70 %	ei 2 / 2 %	en osaa sanoa 22 / 28 %
------------------------	-------------------	--------------------------------

6. Saitko hyväksi luetuksi niitä opintoja, joita halusit

kyllä 73 / 89 %	ei 2 / 2 %	en osaa sanoa 8 / 9 %
------------------------	-------------------	------------------------------

7. Jos vastasit edelliseen kohtaan ei, niin mitä aikaisempia opintojasi ei hyväksiluettu nykyiseen tutkintoosi vain yksi vastasi tähän kohtaan

8. Onko henkilökohtainen opiskelusuunnitelmasi muuttunut opintojesi aikana

kyllä 12 / 15 %	ei 53 / 66 %	en tiedä 16 / 19 %
------------------------	---------------------	---------------------------

9. Jos vastasit edelliseen kohtaan kyllä, niin miten henkilökohtainen opiskelusuunnitelmasi on muuttunut

- siirryn oppisopimusopiskelijaksi
- sairausloman takia kursseja jäänyt kesken tai suorittamatta
- olen suorittanut opintoja itsenäisesti
- hopsiani on päivitetty
- poissaolojen takia
- ylioppilaskirjoituksiin valmistautumisen takia
- tavoitteeni opinnoissa ovat muuttuneet
- lukujärjestys on muuttunut
- olen saanut lisää hyväksilukuja
- hyväksilukuja on tehty myöhemmin, koska ei ole voitu järjestää opetusta

10. Haluan kommentoida henkilökohtaisesta opiskelusuunnitelmasta lisäksi seuraavaa

- opinnoille pitää saada opettajat !!!
- opinnot järjestettävä tiiviimmiksi
- selkeyttä lukujärjestyksiin > ei vapaapäiviä, eikä hyppytunteja !
- hyväksilukeminen ei ole tasapuolista
- opiskelijan näkemys huomioitava
- opettaja mukaan hops-keskusteluihin
- ei ole ollut seurantalavereita
- myös hyväksiluettua ainetta tulisi voida korottaa tentillä

11. Onko oppilaitos pystynyt järjestämään henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassasi mainittuja opintoja opintojesi etenemisen kannalta oikeaan aikaan

on 34 / **41 %**   ei 13 / **16 %**   en osaa sanoa 35 / **43 %**

12. Jos vastasit edelliseen kohtaan ei, niin mitä ongelmia olet kohdannut henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmasi toteuttamisessa

- koulun remontti
- vapaapäivät kouluviikoilla
- opinnoista puuttuu opettaja tai koneet
- huono opettaja
- saan hyväksilukuja vasta toisena opiskeluvuonna
- luvattua kurssia ei ole järjestetty
- en ole saanut riittävä ohjausta ja neuvontaa

13. Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmani mukaan olen suorittanut tai tulen suorittamaan opintoja

a) vain Savon ammatti- ja aikuisopiston omasta yksiköstäni	47 / 53 %
b) Savon ammatti- ja aikuisopiston jostakin muusta yksiköstä	3 / 3 %
c) muusta ammatillisesta oppilaitoksesta	11 / 12 %
d) muusta oppilaitoksesta	1 / 1 %
e) lukiosta	26 / 29 %
f) jostakin muualta	2 / 2 %

14. Lopuksi haluan kommentoida opiskelustani Savon ammatti- ja aikuisopistossa seuraavaa

- ks. s. 24 lopusta

